

G Ü M R Ü K T E UZMAN GÖRÜŞ

Yıl : 4 • Sayı : 11-12 • Nisan-Eylül 2005 • ISSN: 1303-7722

- **ULUSLARARASI GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINDA İHRACAT KONTROLÜNÜN YERİ**
- **GEÇİCİ İTHALAT REJİMİ VE İŞLEYİŞİ**
- **NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİ**
- **AB'de TARIMSAL DESTEKLER**
- **TÜRKİYE-AB GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TİCARET YARATICI VE SAPTIRICI ETKİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**
- **GÜMRÜK HATTI DIŞI EŞYA SATIŞ MAĞAZALARI UYGULAMASINDA AVRUPA TOPLULUĞU İLE TÜRK GÜMRÜK-MEVZUATI ÜZERİNE**

İÇİNDEKİLER

Uluslararası Güvenliğin Sağlanmasında İhracat Kontrolünün Yeri	5
<i>Aynur ÇIRAY</i>	
Geçici İthalat Rejimi ve İşleyişi	16
<i>Demet EROL</i>	
Nitelikli Sanayi Bölgeleri.....	39
<i>Adem OĞULTARHAN</i>	
AB'de Tarımsal Destekler	39
<i>Seçil TİRELİ</i>	
Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin Ticaret Yaratıcı ve Saptırıcı Etkileri Üzerine Bir Uygulama	47
<i>Berk YILDIRIM</i>	
Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları Uygulamasında Avrupa Topluluğu İle Türk Gümrük Mevzuatı Üzerine	56
<i>Hakan DENİZ</i>	
Mevzuat Listesi.....	67
Yayına Hazırlayan: <i>A. Özkan KIZILCIK</i>	

1511E-ANCI
Ağustos - 2009

GÜMRÜKTE UZMAN GÖRÜŞÜ

Yıl: 4 Sayı: 11-12 • Nisan - Eylül 2005

Gümrük Uzmanları Derneği Adına Sahibi
Yönetim Kurulu Başkanı
Seçil TİRELİ

Yönetim Adresi
Yüksel Cad. No:46 kat:4 Kızılay/ANKARA

Web Adresi
www.gumrukuzmanlari.org

Yazı İşleri Müdürü
İsmail DALYAN

e-posta
ozgcc@gumruk.gov.tr

ISSN:1303-7722

Dağıtım - Reklam - Abonelik
Özge ÇALIŞKAN - 0.312.306 85 34
Faks : 0.312.311 50 47

Hesap No:
İş Bankası Ankara Şubesi
4200 555 2949

Posta Çeki Hesap No:
1910815-Ulus

Okuyucu Mektupları ve Öneriler İçin
Adres:P.K. 761 Ulus/ANKARA

Baskı
ATA Ofset Matbaacılık
(0312) 312 42 41

- Gümrük Uzmanları Derneği tarafından yayınlanan 3 aylık bir dergidir.
- Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir.
- 5847 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre her hakkı Gümrük Uzmanları Derneğine aittir. Gerçek ve tüzel kişiler tarafından kısmen dahi olsa çoğaltılamaz. Dergide yayınlanan yazıların başka yayın organlarında yayınlanması ancak yayın kurulundan alınacak yazılı izin ve kaynak gösterilmesi koşuluyla mümkündür.

Dergimize abone olmak isteyen okurlarımızın dikkatine!

Hesap numaramıza yıllık 4 adet dergi için 25.000.000.-TL (yirmibeşmilyon TL) yatırılarak dekont ve detaylı adres bilgilerinin 0.312.311 50 47 numaralı faksa gönderilmesi yeterlidir.

Uluslararası Güvenliğin Sağlanmasında İhracat Kontrolünün Yeri

Aynur ÇIRAY
Gümrük Uzmanı¹

İhracat Kontrolü, bölgesel ve uluslararası güvenlik ve istikrarı sağlama amacını taşıyan ve “Yayılmamanın Önlenmesi” ve “Silahsızlanma” kavramları ile birlikte düşünülmesi gereken çok taraflı kontroller bütünüdür.

Uluslararası arenada ihracat kontrolü uygulamaları, soğuk savaş döneminde kurulan Çok Taraflı İhracat Denetimleri Eşgüdüm Komitesi (COCOM - Coordinating Committee For Export Controls) ile başlatılmıştır.

İki süper gücün silahlanma yarışının damga vurduğu Soğuk Savaş dönemi S.S.C.B.’nin dağılması ile sona ermiş; tek kutuplu yeni dünya düzeninde soğuk savaş boyunca elde edilen kitle imha silahlarının yayılması ve kullanılması yeni bir tehdit

olarak ortaya çıkmıştır. S.S.C.B. denetimindeki kitle imha silahları ve bunların yapımında kullanılan teknoloji, bu silahlara ve teknolojiye talip olduğu düşünülen devletlere veya devlet – dışı aktörlere doğru “yayılmakta”; bu silahların kullanılması olasılığı uluslararası güvenliği tehdit eden başlıca unsurlardan birisini oluşturmaktadır.

Kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi amacıyla uluslar arası platformda muhtelif inisiyatifler tesis edilmiş; 1995 yılında oluşturulan Wassenaar Düzenlemesi’nin hayata geçirilmesi ile COCOM’un varlığı sona ermiş; COCOM bünyesinde yürütülen faaliyetler ise ihracatı kontrol edilmek istenilen eşya grubuna göre ihtisaslaşmış çok taraflı platformlarda izlenmeye başlanmıştır.

¹ Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü.

Bu çerçevede, ihracat kontrolü uygulamalarının, 1970'li yıllardan itibaren giderek artan bir şekilde Kitle İmha Silahları (KİS) olarak tanımlanan nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar ile bunların fırlatma vasıtaları ve bu silahların yapımında kullanılan çift kullanımlı malzeme ve teknolojilerin ihracatının denetim altına alınması ve yasaklanması konusunda yoğunlaştığı söylenebilir. Nitekim, nükleer, biyolojik ve kimyasal kitle imha silahlarının yayılması özellikle 11 Eylül 2001'den itibaren artan bir tehdit ve risk unsuru ve en önemli uluslararası güvenlik sorunlarından birisi olarak dünya kamuoyuna sunulmaktadır. Bunun yanında, konvansiyonel silahların istikrarsızlık yaratacak şekilde birikmesinin önüne geçilmesi de konunun önem atfedilen başka bir boyutunu oluşturmaktadır.

"Silahsızlanma" ve "Yayılmanın Önlenmesi" başlıkları altında ele alınabilecek konular çok boyutlu ve çok çeşitlidir. Bu çalışma, ihracat kontrolü alanında uluslararası platformda yürütülen faaliyetler ve ihracat kontrolü alanındaki temel kavramlar ile sınırları çizilen bir çerçeveyi ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Gerek yayılmanın önlenmesine yönelik çok taraflı faaliyetlerin etkinliğinin gerekse de her bir an-

laşma ve düzenlemenin kendi tarihi ve uygulamalarının ayrı ayrı incelemelere konu edilmesi gerektiği tabiidir. Öte yandan, ihracat kontrolü ve yayılmanın önlenmesine ilişkin ulusal mevzuat ve uygulama da ayrıca bir çalışma konusunu teşkil etmektedir.

"İhracat Kontrolü" kavramının hukuki temelini taraf ülkeler açısından hukuki bağlayıcılığı olan temel sözleşmeler oluştururken, gönüllülük esasına göre bir araya gelen ülke grupları da bu sözleşmelerin uygulanmasındaki etkinliğin artırılmasını ve yayılmanın önlenmesi amacına ulaşılmasını sağlamaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Gönüllülük esasına göre bir araya gelen ülke gruplarının oluşturduğu izleme mekanizmaları "İhracat Kontrol Rejimleri" olarak adlandırılmaktadır.

Söz konusu anlaşmalar ve ihracat kontrol rejimleri ile konvansiyonel silah transferlerinde daha sorumlu davranılması, bu transferlerin şeffaflık içerisinde gerçekleştirilmesini; KİS programı yürüttüğüne ilişkin yaygın kanaat oluşmuş ülkelere yönelik hassas teknoloji ve malzemenin ihracatının uluslararası ticaret engellenmeksizin kontrol altına alınması ve KİS yayılmasının önlenmesi amaçlamaktadır.

İhracat Kontrolü ve Yayılmanın Önlenmesi amacına yönelik çok taraflı anlaşmalar ve ihracat kontrol rejimleri kapsamında yürütülen ihracat kontrolü, ilgili anlaşma veya rejimin hangi malzeme ve teknolojiyi izlediğini gösteren ihracat kontrol listelerine dayalıdır. Bu kontrol listelerindeki eşyanın ihracatı üye ülkelere izne bağlı olarak izlenmekte ve bu izin verilirken eşyanın ithalatçısının aynı zamanda son kullanıcısı olduğu ve son kullanımın barışçıl amaçlara yönelik olduğu belgelenmektedir.

Bu noktada ihracat kontrol rejimleri kapsamında izlenen eşyanın kullanım amacının önemi ortaya çıkmaktadır. Zira ihracat kontrolü olarak adlandırılan kontroller uluslararası ticarete konu edilen eşyanın silahlanma amacıyla kullanılmasının önüne geçilmesi hedeflenmekte; bu da ancak eşyanın son kullanıcısının ve son kullanımın sivil amaçlarla gerçekleşeceğinin beyan edilmesiyle sağlanabilmektedir.

Nükleer, kimyasal ve biyolojik madde ve malzemelerin hem barışçıl amaçlarla hem de silahlanma amacıyla kullanımının mümkün olması nedeniyle, ihracat kontrolüne yönelik uluslararası anlaşmalar nükleer, biyolojik ve kimyasal maddelerin barışçıl amaçlarla kullanımını engelle-

memektedir. Bununla birlikte, kitle imha silahı geliştirilmesinde kullanılan malzeme ve teknolojilerin aynı zamanda geniş bir sivil kullanım alanının bulunması, “çift kullanımlı eşya” (dual use goods) kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Çift kullanımlı eşyanın varlığı, kitle imha silahı geliştirme programları yürüttüğü konusunda uluslararası alanda yaygın kanaat oluşmuş ülke ve gruplara karşı tedbir alınmasını zorlaştırmaktadır. İhracat Kontrol Rejimleri'nin hayata geçirilmesinde rol oynayan bir faktör de bu tedbirlerin yaratılması ve geliştirilmesidir.

Ülkemiz izlediği dış politika ve ulusal güvenlik politikası çerçevesinde, “silahsızlanma” ve “yayılmanın önlenmesi” amacını güden tüm uluslararası anlaşmalara taraf ve uluslararası düzenleme ve gruplara üye olmuştur. Bu anlaşma ve düzenlemeler şunlardır:

Yayılmanın Önlenmesi Alanındaki Temel Uluslararası Anlaşmalar:

Yayılmanın önlenmesi konusunda ülkemizin de taraf olduğu ve hukuki açıdan taraflarına bağlayıcılık getiren temel uluslararası sözleşmeler şunlardır:

1. Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması (NSYÖA):

(Nuclear Non Proliferation Treaty – NPT)

Anlaşma, 1968 yılında imzaya açılmış 5 Mart 1970 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz Anlaşma'yı 28 Ocak 1969 tarihinde imzalamış ve 24 Eylül 1979 tarihli ve 79/19274 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylamıştır. Taraf ülkelerini, nükleer silahlara sahip bulunanlar ve bu tür silaha sahip olmama taahhüdü ile belgeyi imzalayanlar olarak ikiye ayıran Anlaşma, nükleer silahların yayılmasını engellemeyi hedefleyen bir rejim kurmuştur. NSYÖA'nın uygulanması Nükleer Güvence Denetimleri çerçevesinde Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı tarafından yürütülmektedir. NSYÖA nükleer enerjinin barışçı amaçlarla kullanılmasını sınırlamamaktadır. Kuzey Kore, İsrail, Pakistan ve Hindistan dışındaki tüm ülkeler NSYÖA'na taraftır. Anlaşmaya taraf olan Kuzey Kore 2003 yılında Anlaşmadan çekilmiştir. Bunun yanında, Anlaşmaya nükleer silaha sahip olmama taahhüdü ile taraf olan kimi ülkelerin nükleer teknolojiyi silahlanma amacıyla kullandıkları konusunda uluslararası platformda yoğun tartışmalar mevcuttur. Bu du-

rum, kimi taraf ülkelerce Anlaşmanın uygulanmasındaki etkinliğe gölge düşüren bir husus olarak yorumlanmaktadır.

2. Biyolojik Silahlar Sözleşmesi (BSS):

(Biological Weapons Convention - BWC)

BSS 1972 yılında imzaya açılmış ve 1975 yılında yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz 1974 yılında Sözleşmeye taraf olmuştur. Halen 146 ülke sözleşmeye taraftır.

BSS, biyolojik silahların savaşta veya saldırı amacıyla kullanılmasını, ayrıca, biyolojik silah üretmeye yarayan malzemenin barışçı amaçlar dışında üretilmesini, depolanmasını ve bulundurulmasını yasaklamaktadır. Sözleşme, Sözleşmenin yürürlüğe girdiği ilk dokuz ay içerisinde Taraf Devletlerin ellerinde buldukları biyolojik silahları imha etme yükümlülüğü getirmiştir. BSS biyolojik savunma (bio-defense) programları için ise bir sınırlama getirmemiştir.

BSS'nin doğrulama ve denetim hükümleri veya Kimyasal Silahlar Sözleşmesinde olduğu gibi kontrol listeleri mevcut değildir. Sözleşmeye doğrulama hükümleri eklenmesi yönündeki çabalar sonuçsuz kalmıştır.

BSS'nin bu eksikliğinin önümüzdeki dönemde nasıl giderileceği konusunda BM bünyesinde yapılan çalışmalarla halen bir belirsizlik mevcuttur.

3. Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (KSS):

(Chemical Weapons Convention - CWC)

1993 yılında imzaya açılan KSS, 29 Nisan 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz tarafından 4 Nisan 1997 tarihli ve 4238 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan KSS 29 Nisan 1997 tarihli ve 97/9320 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır. Bugün KSS'ne 154 ülke taraftır. Dışışleri Bakanlığı KSS'nin uygulanmasından sorumlu Ulusal Makam olarak tespit edilmiştir.

Kimyasal silahları tamamıyla yasaklayan Sözleşmenin iki temel amacından birincisi, Taraf Devletlerin ellerinde bulunan ve KSS metnindeki tariflere uyan tüm kimyasal silahların önce açıklanması, daha sonra kimyasal silah üretim tesisleriyle birlikte on yıl içinde uluslararası gözetim altında imha edilmesidir. İkinci amaç, kimyasal silahların yeniden üretimlerinin önlenmesi için kimya sanayiinin denetim altında tutulmasıdır. KSS'nin uygulanmasından so-

rumlu olarak merkezi Lahey'de bulunan Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (KSYÖ) kurulmuştur.

KSS'nin VI. Maddesi Uygulama ve Doğrulama Eki ile birlikte, ulusal kimya sanayilerinin oluşturulan bildirim ve yerinde denetim mekanizmaları aracılığıyla KSYÖ tarafından düzenli biçimde izlenebilmesine yönelik kapsamlı bir rejim öngörmektedir. KSS ekinde yer alan üç kategorideki kimyasal madde listelerinin her birinde yer alan kimyasallar ve üretim tesisleri için ayrı bildirim ve yerinde denetim usulleri uygulanmaktadır. Söz konusu listeler dışında kalan kayıt dışı organik kimyasallar da Sözleşmenin yürürlüğe girişinin dördüncü yılına tekabül eden 2000 yılı Nisan ayı sonundan itibaren doğrulama hükümlerine tabi kılınmıştır.

Sözleşme hükümleri çerçevesinde, Taraf Devletler, Liste I kapsamındaki bir kimyasal maddeyi, 1 tona eşit ya da daha az miktarda ve salt araştırma amaçlı faaliyetlerde kullanılmak üzere sadece bir başka Taraf Devlete ihraç edebilmekte ve gerek ithalatçı, gerek ihracatçı ülkenin transfer işleminden otuz gün önce KSYÖ Sekreteriyasına bilgi vermesi gerekmektedir. Sözleşme hükümleri uyarınca, KSS'nin yürürlüğe girişi-

nin dördüncü yılına tekabül eden 2000 Nisan ayından itibaren, Liste II kapsamındaki kimyasalların taraf olmayan devletlere transferleri yasaklanmıştır. Bu tarihten itibaren Liste III kimyasalları ise ancak Sözleşme ile yasaklanmayan barışçıl amaçlar için kullanılacakları taahhüdü alınmak suretiyle taraf olmayan devletlere ihraç edilebilmekte ve son kullanıcı belgesi şartı aranmaktadır.

KSS listelerinde kayıtlı maddelerin ihracatının kontrolü 7 Ocak 2003 tarih ve 24986 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "KSS Ekinde Yer alan Kimyasal Maddelerin İhracatına İlişkin 2002/12 Sayılı Tebliğ" hükümleri uyarınca Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yürütülmektedir. KSS listelerinde kayıtlı maddelerin ithalatının kontrolü de her yıl yayınlanan ithalat tebliği çerçevesinde yine DTM tarafından yerine getirilmektedir. KSS kapsamında üretim yapan firmaların denetimi ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir. KSS çerçevesindeki yaptırımların belirleneceği bir kanun tasarısı Dışişleri Bakanlığınca ilgili kurumlarımızla eşgüdüm halinde hazırlanmaktadır.

KSS çerçevesinde şimdiye kadar ülkemizde yedi sanayi denetimi icra edilmiştir.

4. Nükleer Denetimlerin Yasaklanması Anlaşması (NDYA):

(Comprehensive Nuclear Ban Treaty - CTBT)

Yeni tip nükleer silahların geliştirilmesini önlemeyi, böylece nükleer silahsızlanma çabalarına katkı sağlamayı hedefleyen NDYA 1996 yılında BM Genel Kurulunda kabul edilerek imzaya açılmış ve halen 98 ülke tarafından onaylanmıştır. Ülkemiz NDYA'ya 1999 yılında taraf olmuştur.

NDYA, nükleer silahların yayılmasının önlenmesine yönelik bir düzenleme olarak değerlendirilebilir. Henüz yürürlüğe girmemiş olmakla birlikte, kurmaya çalıştığı doğrulama rejimi sayesinde şimdiden nükleer denemelerin ve bununla birlikte her türlü yer hareketlerinin takip edilebildiği bir izleme sistemi mevcuttur. NDYA, atmosferde, sualtında, yeryüzünde ve yeryüzünde şiddeti 1 kilo tonun üzerindeki bütün patlamaları tespit etmek ve kaynağını belirlemek üzere 321 istasyondan kurulu bir Uluslararası İzleme Sistemi oluşturulmasını öngörmektedir. Kısmen faaliyete geçen sözkonusu sistem aracılığıyla, sismik, radyonüklid, hidroakustik ve infrasound yöntemlerle toplanan veriler Viyana'da oluşturulmakta olan Uluslararası Veri

Merkezine intikal ettirilmekte ve bu merkezde toplanmaktadır.

İhracat Kontrol Rejimleri Olarak Adlandırılan Düzenlemeler:

Nükleer, biyolojik ve kimyasal kitle imha silahları geliştirmeye yönelik ihracatların, uluslararası ticaret engellenmeksizin, kontrol altına alınması amacıyla ve gönüllülük esasına göre bir araya gelerek ortak politikalar oluşturarak ve izleyerek uluslararası güvenliğe katkı sağlamayı amaçlayan çok taraflı ülke topluluklarının geliştirilen mekanizmalar "ihracat kontrol rejimleri" olarak adlandırılmaktadır. İhracat Kontrol Rejimleri şunlardır:

1. Wassenaar Düzenlemesi:

1995 yılında hayata geçirilen Wassenaar Düzenlemesi (WD), konvansiyonel silahlar ile çift kullanımlı malzeme ve teknolojilerin ihracat kontrolünü gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Ülkemiz Wassenaar Düzenlemesi'nin kurucu üyelerindedir.

Wassenaar Düzenlemesi'nin işleyişi çift kullanımlı malzeme/teknoloji ile mühimmat listeleri çerçevesinde yürütülen ihracat kontrolüne ve ihracatı kontrole tabi ürünlere ilişkin olarak yapılan bilgi değişimi ve bildirimlere dayanmaktadır.

İhraç eşyasının WD listelerinde olması bu ürünün ihracatına engel teşkil etmemektedir. Ancak, WD üyesi ülkeler, listelerde yer alan malzeme ve teknolojinin, istikrarsızlık ve çatışma riski taşıyan hassas bölgelere ve ülkelere transferlerinden kaçınmak taahhüdündedirler.

Wassenaar Düzenlemesi çift kullanımlı malzeme listesi kapsamında ihracatı kontrole tabi olan eşyanın ihracatı 95/7623 sayılı İhracat Rejimi Kararı'na bağlı İhracat Yönetmeliği hükümleri uyarınca kayda bağlıdır.

Ayrıca, Wassenaar Düzenlemesi çift kullanımlı malzeme listesi kapsamındaki malların ihracı 02.12.2003 / 25304 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2003/12 sayılı Tebliğ uyarınca DTM'nin iznine tabidir. İzin işlemleri İMMİB tarafından yürütülmektedir.

WD Mühimmat Listesi kapsamındaki ihracat ise 5201 sayılı "Harp, Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve. Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun" uyarınca her yıl yayınlanan liste çerçevesinde Milli Savunma Bakanlığı tarafından kontrole tabi tutulmaktadır.

2. Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi

Nükleer yayılmaya karşı 1987 yılında kurulan ve bilahare nükleer, biyolojik ve kimyasal silah taşıma yeteneği bulunan bütün füzeleri ve bunların üretim teknolojilerini kapsayacak şekilde genişletilen FTKR'ye ülkemiz 25 Nisan 1997 tarihinde üye olmuştur. FTKR'ne halen 33 ülke üyedir.

FTKR, 300 ve daha yukarı menzilli, 500 kg yük taşıyabilen veya kitle imha silahlarının fırlatılmasında kullanılabilecek füzelerin, insansız uzay araçlarının ve bunlarla ilgili teknolojinin yayılmasının ihracat kontrolü yoluyla önlenmesini amaçlamaktadır. Kontrolü öngörülen malzeme ve teknolojiyi içeren bir listesi mevcuttur.

FTKR listeleri kapsamındaki ticaret, 5201 sayılı "Harp, Araç ve Gereçleri ile Silâh, Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun" uyarınca her yıl yayınlanan liste çerçevesinde Milli Savunma Bakanlığı tarafından kontrole tabi tutulmaktadır.

3. Avustralya Grubu (AG)

Kimyasal silah yapımında kullanılan malzeme, çift kullanımlı kimyasal malzeme, çift kullanımlı biyolojik malzeme, bitkisel patojenler ve hayvansal patojenleri kapsayan liste-

lerindeki malzemenin dışatımını kontrol etmeyi ve böylece biyolojik ve kimyasal silahların yayılmasını önlemeyi amaçlayan Avustralya Grubu, 1985 yılında oluşturulan sınırlı katımlı bir topluluktur.

Ülkemizin 2000 yılında üye olduğu AG'nin 33 üyesi vardır.

Avustralya Grubu kapsamındaki malların ihracı 02.12.2003/25304 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2003/12 sayılı uyarınca Tebliğ uyarınca DTM'nin iznine tabidir. İzin işlemleri İMMİB tarafından yürütülmektedir.

4. Nükleer Tedarikçiler Grubu (NTG)

Nükleer maddeler ve bunlarla ilgili çift kullanımlı madde, malzeme ve teknolojilerin dışatımını kontrol etmek suretiyle kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi amaçlayan NTG 1974 yılında kurulan ve 40 üyesi olan NTG'na ülkemiz 2000 yılında üye olmuştur.

NTG'nun nükleer maddeler ve bunlarla ilgili çift kullanımlı malzeme kapsayan listeleri mevcuttur.

NTG listeleri kapsamındaki eşyanın ihracı gerek İhracat Yönetmeliği uyarınca kayda bağlı olarak gerekse de TAEK tarafından 15.02.2000 tarihli 23965 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetme-

liği uyarınca TAEK tarafından izne bağılı olarak izlenmektedir.

5. Zangger Komitesi

Nükleer Silahların Yasaklanması'nın Önlenmesi Anlaşması'na taraf olan on beş ülkenin nükleer madde, malzeme ve teknolojileri konu alan ihracatın denetim altına alınması amacıyla 1971 yılında bir araya gelerek kurdukları bu komitenin halen kırk üyesi vardır. Ülkemiz Zangger Komitesi'ne 1999 yılında üye olmuştur. Komitenin amacı, NSYÖA'nın ilgili hükümleri çerçevesinde, çekirdeği bölünebilir maddelerin üretim, işletme veya tasarımında kullanılabilir olacak teçhizat ve malzemenin nükleer silah sahibi olmayan ülkelere barışçı amaçlarla kullanımı için ihracatında ortak bir yaklaşım geliştirilmesidir.

Yukarıda ifade edilen anlaşmalar ve ihracat kontrol rejimlerinin kontrol listeleri kapsamında yer almakla birlikte, kimyasal, biyolojik ve nükleer silah yapımında kullanılabilirliğinden şüphe duyulan çift kullanımlı malzemeye, ihracat yapılan ülke/firma dikkate alınmak suretiyle, ön izin mekanizması uygulanması işlemi de son dönemde giderek yaygınlık kazanmaktadır. **THİK** (catch-

all) olarak isimlendirilen bu uygulama birçok Batılı ülke tarafından benimsenmiştir. AB üyelerinin yanı sıra, başta ABD, Japonya, Kanada olmak üzere önde gelen ülkeler, mevzuatlarında bu genel denetim ilkesine yer vermişlerdir. Anılan ülkeler, THİK uygulamayan ülkeleri ihracat kontrol rejimlerine taraf olsalar dahi kendi ticaret rejimleri çerçevesinde riskli ülke kapsamına almaktadırlar.

Ülkemizde bu konuda DTM tarafından hazırlanan İhracat: 2003/12 sayılı "Çift Kullanımlı ve Hassas Malzemelerin İhracatının Kontrolüne İlişkin Tebliğ" 02.12.2003 tarihli 25304 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Uluslararası platformda yukarıda belirtilen anlaşmalar ve ihracat kontrol rejimlerinin varlığının ve bu kapsamda yürütülen faaliyetlerin "yayılma" saiki ile hareket eden devletlere ve devlet dışı aktörlere karşı etkili ve yeterli bir sistemi oluşturmadığı yönünde tartışmalar yapılmaktadır. Ayrıca, kitle imha silahı geliştirmiş ve elinde bulunduran ülkelere, bunları yok etme taahhütlerini yerine getirme konusunda isteksiz davrandıkları gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, söz konusu çok taraflı platformlar, yayılmanın önlenmesi ve silahsızlanma ile bağlantılı

bilgi birikiminin ülkeler tarafından paylaşılması konusunda en uygun zemini oluşturduğu gibi, kitle imha silahı geliştirdiği yönünde izlenimler edinilen ülkelere karşı uygulanabilecek başka bir yaptırım mekanizması da bulunmamaktadır. Öte yandan, özellikle 11 Eylül 2001 tarihindeki saldırıların ardından ulusal güvenliğini eksen alan muhtelif yeni savunma ve güvenlik tedbirleri geliştirmekte olan ABD, bu tedbirleri gerek ikili gerekse de çok taraflı platformlarda art arda hayata geçirmektedir. Bu bakımdan, yayılmanın önlenmesine yönelik uluslar arası anlaşmalar ve ihracat kontrol rejimleri ile oluşan platform, ABD'nin söz konusu tedbirleri geliştirme ve uygulama konusundaki etkinliğini arttıran bir sonuç yaratmaktadır.

İhracat Kontrolü alanında uluslararası arenada gündemde bulunan ve bu alanda orta vadede üzerinde uzun süren tartışmaların yaşanacağı başlıca hususlara yer vererek noktalayalım:

- Bilginin elde edilmesi ve paylaşımı etkili bir ihracat kontrol sisteminin temel unsurudur. Bilginin hem ülkeler arasında hem de ulusal ölçekte paylaşılmasını teşvik edecek mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Etkili bir ihracat kontrolü, eşyanın son kullanıcısının barışçıl amaçlar taşıdığına teyit edilmesine bağlıdır. Ancak yayılma alanındaki deneyimler KİS üreten, geliştiren veya elde etmeye çalışan aktörlerin bilinçli hareket ettiklerini ve iyi gizlendiklerini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, eşya odaklı değil son kullanıcı odaklı yeni tedbirlerin geliştirilmesi gereklidir.
- Kitle imha silahı geliştirilmesinde kullanılan teknoloji de kendini yenilemektedir. Bu bilginin soyut teknoloji transferleri ve yazılımlar yoluyla el değiştirmesi de “yayılma”nın başka bir boyutunu oluşturmaktadır. Ancak, bu kapsamdaki transferleri denetlemek ciddi bir güçlük taşımaktadır. İnternet üzerinden iletişimin doğası gereği, bilgi akışının kontrolü zorlaşmaktadır. Bu nedenle, ülkeler soyut teknoloji ticaretinin kontrol altına alınması için daha güncel yöntemler geliştirmelidirler.
- Ülkeler arasında ihracat kontrolü kapsamındaki bilgi alışverişini özendirerek tedbirleri hayata geçirilmelidir. Bu amaca yönelik olarak, bilgi teknoloji-

lerinden faydalanılmasına önem verilmekte ve sınırlı erişimli ortak bilgi bankalarının ve veri paylaşımı sistemlerinin oluşturulmasına yönelik adımlar atılmaktadır.

- İhracat kontrolünde etkinliğin artırılması için, etkili ihracat kontrol sistemleri kurmuş ülkelerin model alınması gereklidir. Bu amaca yönelik olarak hükümetler arası karşılıklı işbirliği olanakları yaratılmalı; bu model ülke uygulamaları hakkındaki bilgilerin ilgilenen ülkelere temini sağlanmalıdır.
- İhracat kontrolü mekanizmasının sağlıklı biçimde işlemesi, ihracatçı firmaların ihracat kontrolünün yapılma nedeni konusunda bilinçli olmalarına bağlıdır. İhracatçılar ve ilgili devlet kurumları arasında karşılıklı işbirliği ve bilgi değişimi mekanizmaları hayata geçirilmeli; ihracatçıların sattıkları malın alıcısının güvenli olduğundan emin olmalarının ne kadar önemli olduğunun farkında olmaları sağlanmalıdır.
- Aynı eşya farklı ihracat kontrol rejimlerinin listelerinde yer almaktadır. Bu bakımdan, uzun kontrol listeleri kısaltılma-

lı, listeler birbirleriyle uyumlaştırılmalı ve sık aralıklarla güncellenmelidir. Kontrol listelerine elektronik erişimin sağlanması gerek lisans veren kurumlar gerekse gümrük idaresi gibi kanun uygulayan kurumlar bakımından elzemdir.

- İhracat kontrolünün evrenselliği önemlidir. Bu bakımdan, bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşlarının varlığı özendirilmeli ve bu kuruluşların da katkılarıyla anlaşma ve düzenlemelere taraf ve üye olmayan ülkeler ile diyaloglar artırılmalıdır.
- Ulusal mevzuatların, ihracat kontrolü kavramını ihlal edecek fiillere karşı yaptırım içermesi sağlanmalıdır.
- Ülkelerin etkili ihracat kontrolü sistemleri kurmaları önemlidir. Ancak, en az bunun kadar önemli başka bir konu da olası bir kitle imha silahı kullanımına karşı korunma ihtiyaçlarına derhal cevap verebilecek ve KİS kullanımından doğabilecek zararları en aza indirecek KİS Savunma Stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanmasıdır.

Geçici İthalat Rejimi ve İşleyişi

Demet EROL
Gümrük Uzmanı¹

GİRİŞ

Uluslararası ticaretin dinamik durumu, üreticileri fayda ve hizmetlerini artırmaları için pazarlarını dünya çapında geliştirme ve yayma eğilimine sokmaktadır. Sektörler, ülkeler arası rekabette yarışabilmek ve iletişim, eğitim ve iş gelişimlerini artırmak için ürünlerini yabancı piyasalara sunmak durumundadırlar. Her ne kadar üreticiler için elektronik ortamda ticaret yapılması artık mümkün olsa da, üreticilerin uzun mesafeler kat ederek potansiyel alıcılara ürünlerini sunma gereksinimi devam etmektedir. Dolayısıyla, bu ürünlerin dünya çapında kolaylıkla dolaşımına ihtiyaç duyulmaktadır.

Eşyanın ülkelerarası hareketinde engellerden kolay geçmesi ve belge zorunluluklarının azaltılarak gümrük geçiş işlemlerinin azaltılması, eşyanın global dolaşımının hızlandırılma-

sı ve basitleştirilmesi açısından zorunluluk arz etmektedir.

Sanayicilerin ürünlerini yurtdışında pazarlamaları için organize edilen sergi ve fuarlarda yabancı pazar payını artırmak istemeleri ve sipariş verilmeden önce eşyanın teste tabi tutulmasının gerekmesi nedeniyle gönderilen eşya numunelerinde artış olması, eşyanın ülkeler arasında daha hızlı ve daha düşük maliyetle taşınmasına olanak sağlayan bir rejim ihtiyacını doğurmuştur.

Bu doğrultuda, geçici ithalat rejimi, uluslararası sözleşmeler ve buna paralel olarak yapılan düzenlemelerle eşyanın ülkeye tam veya kısmi vergi muafiyeti sağlanmak suretiyle geçici giriş yapmasına olanak vererek ticaret kolaylığı sağlayan bir rejimdir. Ancak, bu rejimin eşyanın işleme tabi tutulduğu veya diğer ürünlere kombine edilerek ihraç edildiği rejimlerle karıştırılmaması gerekmektedir.

¹ Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü.

REJİMİN İŞLEYİŞİ

Geçici ithalat rejiminin temel faydası, serbest dolaşıma girmemiş ürünlere, ithalat vergilerinden tamamen veya kısmen muaf tutularak ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmayarak belirli bir süre için ithal olanağı verilmesidir. Zira, kesin olarak ithal edilmemiş ve geçici olarak ülkede kalan bir eşyanın vergilerinin tahsil edilmesi haksız bir uygulamaya yol açacaktır.

Tüm bu bilgiler ışığında, geçici ithalat rejimi serbest dolaşıma girmemiş eşya için vergi muafiyeti sağlayarak, eşyanın karşılıklı olarak ülkelere girişini kolaylaştırması, kullanımına ihtiyaç duyulan eşyanın temin edilmesi ve aynı şekilde yerli malların dünya çapında tanıtımı açısından ekonomik bir etkiye sahip bulunmaktadır. Üreticiler, ürettikleri eşyaların ticari numunelerini vergiye tabi tutulmaksızın diğer ülkelere gönderebilir ve uluslararası sergi ve fuarlarda ürünlerini sergileyebilir, böylece uluslararası arenada rekabet edebilirlik artar. Bunun yanı sıra, işadamları, gazeteciler, müzisyenler ve bilim adamları mesleklerini icra etmek için mesleki ekipmanlarını yanlarında getirebilir; televizyon ve basın kuruluşları canlı yayın teçhizatlarını gümrükten kolayca geçirebilir.

Ülkeler, kendi ekonomilerini iş dünyası önünde sergi, fuar ve benzeri etkinliklerde cazip kılmak açısından bu rejimin faydalarını görmektedirler.

Diğer taraftan, pedagojik, bilimsel ve kültürel materyalin dolaşımından doğan bilgi değişimi rejimin sosyal bir faydasını oluşturmaktadır.

Rejimin büyük kolaylığı olan ATA karnesi sistemi ise gümrük beyannamesi düzenlenmeksizin ve teminat aranmaksızın eşyanın gümrük geçişinin söz konusu olduğu uluslararası bir garanti sistemidir. Seyahat edenler, işadamları, turizm ve eğlence sektörü sistemin en büyük kullanıcıları arasındadır. Zira, bu karne kullanılarak gümrük işlemleri kolaylıkla yerine getirilmekte, bu da global rekabet açısından vakit, dolayısıyla nakit kazandırıcı bir durum; sistem garantör bir kuruluşu öngördüğünden gümrük idaresi açısından da vergi yönünden risksiz bir durum yaratmaktadır. Bunun yanı sıra CPD karnesi de taşıtlar için ATA karnesi ile aynı kolaylığı sağlamaktadır.

Ekonomik etkili gümrük rejimlerinin bir diğer adı şartlı muafiyet düzenlemeleridir. Şartlı muafiyet, rejim ile belirlenen şartların yerine getirilmesi halinde eşyaya gümrük vergilerinden muafiyetin sağlandığı, bu şartlardan birinin ihlali halinde ise

muafiyetin uygulanmadığı durumdur. Yani, ekonomik etkili gümrük rejimlerinde tanınan muafiyet mutlak bir muafiyet değil, rejimin şartlarının ve amaçlarının gerçekleştirilmesi halinde tanınan bir muafiyettir. Ekonomik etkili gümrük rejimlerinin eşya açısından ana fonksiyonları kullanım, işleme ve depolamadır. Örneğin; antrepo rejiminin ana fonksiyonu eşyanın kullanılmaması ve sadece depolanması iken, dahilde işleme rejiminin ana fonksiyonu ithal eşyanın işleme tabi tutulup ihraç edilmesidir.

Ekonomik etkili gümrük rejimlerinden biri olan geçici ithalat rejiminde ise muafiyetin şartı, eşyanın rejim ile belirlenen şartlar dışında kullanılmaması, geçici olarak kaldığı süre boyunca herhangi bir işçiliğe tabi tutulmaması ve gümrük idaresince belirlenen süre içinde rejimden çıkarılmasıdır. Rejimin amacı, Türkiye Gümrük Bölgesi'ne geçici süreyle gelecek eşyaya mevcut düzenlemeler dahilinde belirlenen kolaylığın sağlanmasıdır.²

Gümrük idaresince, eşyanın rejim kapsamında kaldığı süre boyunca kullanımdan kaynaklanan olağan

yıpranma payı dışında herhangi bir değişikliğe veya işçiliğe tabi tutulmaksızın asli niteliklerini kaybetmemesi ve aynı eşyanın çıkışının sağlanması için eşyanın ayniyetini tespite yönelik önlemler alınmaktadır. Bu önlemler;

- a- Eşyanın üretim seri numarasının belirlenmesi,
 - b- Eşyaya mühür, etiket vb. işaretlemlerin konması,
 - c- Eşyadan teknik özelliklerini gösterir numune alınması
- Şeklinde dir.

Ancak, eşyanın kullanımı sırasında işlevini yerine getirmeyecek duruma gelmesi halinde, asli nitelikleri değişmeyecek şekilde tamir edilmesi mümkündür.³

Geçici ithalat eşyası asli niteliklerini kaybetmeksizin kullanılması gerektiğinden, eşyanın tüketilmesi söz konusu olamaz. Ancak, eşyanın serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutulmasını müteakip tüketimi söz konusu olabilir.

Bu doğrultuda, rejimin doğru bir şekilde kullanımı ve rejim kapsamındaki eşyanın takibinin yapılması, eşyanın vergisiz girmesinin yerli üreticilerin temel ekonomik çıkarlarını

² Ali NURAL : "Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri", Gümrük Dünyası Dergisi (Ekim 1995).

³ Remzi AKÇİN, Ali NURAL : Açıklamalı 4458 Sayılı Gümrük Kanunu (Ankara, Ekim 2000), s.432.

olumsuz etkileyebileceği ve haksız rekabete yol açabileceği göz önüne alındığında önem arz etmektedir.

Bu rejimde eşyaya sağlanan vergisel muafiyet iki şekilde ele alınmaktadır: Tam ve kısmi muafiyet. 05.02.2000 tarih ve 23955 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 07.01.2000 tarih ve 2000/69 sayılı Bakanlar Kurulu Eki Karar ile ithalat vergilerinden tam muafiyet suretiyle geçici ithalat rejiminin uygulanabileceği haller ve özel şartlar ile buna ilişkin usul ve esaslar, tam muafiyet suretiyle geçici ithalatta teminat aranmayacak haller ve kısmi muafiyet suretiyle geçici ithalat rejiminden yararlandırılmayacak eşya belirlenmiştir.

Genel olarak, ticari niteliği olmayan, ekonomik bir kazanım amaçlanmayan ve yurt dışına yeniden ihracına kesin gözüyle bakılan eşya ithalat vergilerinden tam muafiyet suretiyle geçici ithalat rejiminden faydalanır.

İthalat vergilerinden tam muafiyet suretiyle geçici ithalat rejiminden faydalanacak eşya içinde sayılmayan veya sayıldığı halde tam muafiyete ilişkin koşulları sağlamayan eşya kısmi muafiyet suretiyle geçici ithalat rejiminden faydalanır. Genel olarak, ekonomik bir kazanç sağlayacak

ve ticari niteliğe sahip olan eşya kısmi muafiyet suretiyle geçici ithal edilmektedir. Kısmi muafiyet suretiyle geçici ithalat rejimine tabi tutulan eşyadan her ay için alınacak ithalat vergileri, geçici ithalat rejimine ilişkin beyannamenin tescil tarihinde, söz konusu eşyanın serbest dolaşıma girmiş olması halinde alınacak vergiler tutarının %3'ü olarak tespit edilir. Bu tutar beyannamenin tescil edildiği tarihte ödenir. Kısmi muafiyet suretiyle geçici ithal edilen eşya için herhangi bir nedenle gümrük yükümlülüğü doğması halinde, o tarihteki vergilendirme unsurlarına istinaden hesaplanan vergi tutarından, en başta ödenen %3'lük (her ay için) vergi miktarı düşülür.

Gerek kısmi gerekse de tam muafiyet kapsamında değerlendirilecek eşyanın geçici ithalat rejimi kullanma izni ve süre uzatımı talepleri hâlen gümrük idaresince değerlendirilmektedir.

Geçici ithal edilecek eşyanın bir bedel karşılığı adi kiralama veya finansal kiralama yoluyla veya bedelsiz olarak yurda getirilmesi mümkündür. 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu uyarınca yurtdışından eşya kiralama talepleri Hazine Müsteşarlığı'nca incelenir ve sonuçlandırılır. Hazine Müsteşarlığı tarafından

anılan kanun hükümleri doğrultusunda tescil edilen sözleşmeler Gümrük Müsteşarlığı'na gönderilir. Yapılan değerlendirme sonucunda uygun bulunursa, ilgili Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüğüne talimat verilerek suretiyle talep karşılanır. Özellikle, havayolları şirketlerinin uçakları bu yolla kiralarak kullanması, rejimin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Gümrük Kanununun 81 inci maddesinin 2 nci fıkrasına istinaden geçici ithalat rejiminden yararlandırılacak eşya için tahakkuk edebilecek gümrük vergilerine karşılık teminat alınır. Teminat, eşya ile ilgili gümrük vergilerinin ödenmesini temin etmek amacıyla rejime giriş izni veren gümrük idaresince alınır. Bunun yanı sıra, 2000/69 sayılı BKK uyarınca insani amaçlarla getirilen ve yurt dışına çıkması öngörülen eşyanın gümrük vergileri için teminat aranılmaktadır. Ayrıca, 3065 sayılı KDV Kanunu ile 4760 sayılı ÖTV Kanunu'nun ilgili hükümlerine göre, 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile diğer kanunlar gereğince ithalat vergileri teminata bağlanarak işlem gören eşyaya ait KDV ve ÖTV de gümrük vergisi gibi işleme tabi tutulmakta ve gümrük vergisi ile aynı zamanda ödenmektedir.

Geçici ithalat eşyasının, yasal yurttan kalma süresi içinde gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması gerekmektedir. Buna göre, geçici ithalat rejimi kapsamındaki eşya rejimi sonlandırmadan önce; bir gümrük rejimine tabi tutulabilir, bir serbest bölgeye konulabilir, Türkiye Gümrük Bölgesi dışına yeniden ihraç edilebilir, imha edilebilir⁴(Hazine'ye hiçbir masraf getirmeyecek şekilde) veya gümrüğe terk edilebilir. (Hazine'ye hiçbir masraf getirmeyecek şekilde)

Ayrıca, eşyanın bir daha kullanılmayacak şekilde tahrip olması veya telafisi mümkün olmayacak şekilde kaybı durumunda, bu durumun gümrük idaresine geçerli belgelerle kanıtlanması şartıyla rejim kapatılır.⁵

Geçici ithalat rejiminde rejim ile ilgili olarak gerçekleşen- özellikle süre aşımalarında (bir günlük dahi olsa)- ihlallerde eşyaya ilişkin gümrük vergileri ile bunun yanı sıra bu vergilerin 2 katı para cezası alınmasını öngören 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 238 inci maddesinin uygulanmasının idare ile yükümlüler arasında ihtilafa yol açmaması açısından

⁴ Ancak, eşyanın imhası sonucunda ortaya çıkan atıkların serbest dolaşıma sokulmasının talep edilmesi halinde bu atıklar ithalat vergilerine tabi tutulur.

⁵ www.unece.org/cefact/rec/kyoto.

dan, eşyanın tahsis yeri ve amacına uygun olarak kullanılmaması gibi rejimin gerekliliklerine esas olarak uyulmadığı durumlar hariç olmak üzere, eşyanın yurtdışı edilmesi ya da gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulmak istenilmesi halinde aşılacak sürelerle doğru orantılı ve kademeli olarak ceza uygulanmasına gidilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Geçici ithalat rejiminden yararlandırılan eşya, mevzuatta belirlenen hükümlere aykırı olarak Türkiye Gümrük Bölgesi'ne giremez, bir başkasına kiralanamaz, ödünç verilemez ve bir başkasının kullanımına bırakılamaz. Bu durumda olduğu tespit edilen eşya derhal yurtdışı edilir ve eşya sahibi ve/veya ilgililer hakkında duruma göre Gümrük Kanunu ve kaçakçılık mevzuatı çerçevesinde işlem yapılır.

SONUÇ

Geçici ithalat rejimi, eşyanın ülkeler arası transferinde engellerden kolay geçmesi ve belge zorunluluklarının azaltılarak gümrük geçiş işlemlerinin azaltılması, eşyanın global dolaşımının hızlandırılması ve basitleştirilmesi amaçlanarak ithalat vergisi ve ticaret politikası önlemlerinden muaf tutulmasını sağlayan ve bu

nedenle de ekonomik bir etki yaratan bir düzenlemedir. Bu anlamda, geçici ithalat izni verilecek eşyanın ülkemizde kalış süresinin tespitinde ilgili eşyanın kalış gerekçesinin gerçekçiliğinin irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Zaman içerisinde, belirli eşyanın geçici ithaline ilişkin bir çok uluslararası sözleşme düzenlenmiş, eşyanın türüne göre yapılan bu düzenlemeler de dağınık bir yapı ortaya çıkarmıştır. Ülkemiz de bu sözleşmelerin bir çoğuna taraf bulunmaktadır. Geçici ithalata ilişkin olarak daha önce kabul edilen değişik sözleşmelerin gözden geçirilmesi, günün şartlarına uygun hale getirilmesi, yaşanan sorunların giderilmesi ve dağınık düzenlemelerin kaldırılmasını amaçlayan, konusundaki en cari ve çağdaş uluslararası düzenleme olan ve İstanbul Sözleşmesi adıyla anılan Geçici İthalat Sözleşmesi 28 Haziran 1990 tarihinde imzalanmıştır ve bu sözleşmeye halen bir çok ülke taraf bulunmaktadır. Ülkemiz adına bu sözleşmenin 07.04.2004 tarih ve 25426 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 31.03.2004 tarih ve 5108 sayılı kanun ile onaylanması uygun bulunmuştur ve sözleşmenin ana metni ve tüm ekleri, 21.10.2004 tarih ve 25620 sayılı Resmi Gazete'de ya-

yımlanan 2004/7905 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilmiş bulunmaktadır. Ülkemize geçici olarak ithal edilen eşyaya ilişkin mevzuatın uyum çalışmalarının devam ettiği Topluluk mevzuatı da eşyanın geçici ithaline dair düzenlemelerde büyük ölçüde İstanbul Sözleşmesi'ne bağlı kalmıştır. Bu sözleşmenin yürürlüğe girmesi ile, ülkemizde geçici ithalata ilişkin düzenlemeler daha yeknesak ve standart hale gelmektedir.

Ayrıca, geçici ithale konu tüm eşyaya (örneğin ATA karnesi eşliğinde gelen eşya) ilişkin işlemlerin bilgisayar ortamına aktarılarak takip edilmesinin, süresi içinde çıkış yapıp yapmadığının sorgulanmasının eşyanın kontrolünü daha kolaylaştıracağı ve iş akışını hızlandıracağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Remzi AKÇİN, Ali NURAL : Açıklamalı 4458 Sayılı Gümrük Kanunu (Ankara, Ekim 2000), s.432.

Ali NURAL : "Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri", Gümrük Dünyası Dergisi (Ekim 1995).

"TIBs: A good idea, but...", Rodney C. SCHONLAND, Logistics Management, Ocak 2002, s. 29.

People's Republic Of China Eases Temporary Importation Restrictions", Press Releases, <http://www.uscib.org/index>, 23.06.2004.

www.unece.org/cefact/rec/kyoto.

Nitelikli Sanayi Bölgeleri^{1,2}

Adem OĞULTARHAN
Gümrük Uzmanı³

Bilindiği üzere, Nitelikli Sanayi Bölgelerinin kurulması ve getirileri konusu ülkemizde son birkaç yıl içerisinde bir çok kez basın ve ilgili kişilerin gündeminde yer aldı. Bu projenin gerçekleşmesi halinde, firmalar gibi yatırım faaliyetinde bulunan ekonomik aktörler ile ekonomi politikalarını oluşturan kamu kurumlarının projenin gidişatına direk olarak dahil olması söz konusu olacaktır. Özel sektör bir tarafa, kamu otoritesini temsil eden kurumların (ki bunların başında Gümrük Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı gelmektedir.) projenin gerçekleştirilme-

si için gerekli altyapının oluşturulması, ön çalışmaların yapılması ve projenin hayata geçirilmesinde istekli olunup olunmayacağına karar verilmesi bakımından bilgi açığını giderme gereği bulunmaktadır. Aksi takdirde, konu ile ilgili olarak olumlu veya olumsuz bir tavır almak yerine pek çok projede olduğu gibi kararsızlık halinin ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle, konuya ilişkin olarak bilgi sorununun bir nebze kadar giderilmesi, en azından, konunun direkt muhatabı olan sektör ve kurum mensuplarına ulaşan kaynaklarda nitelikli sanayi bölgeleri konusundaki bilgilendirici çalışmalara yer verilmesi, önem arz etmektedir. Bu çalışmanın da bilgi açığının giderilmesine katkıda bulunma amacı çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede, yapılan çalışma kaçınılmaz olarak betimleyici olmak durumundadır. Dolayısıyla, şimdiye

¹ Bu çalışma esasen Gümrük Müsteşarlığında Gümrük Uzmanlığı yeterli prosedürünün ilk aşaması olan yeterli tezinde Serbest Bölgeler ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (Tekno-Kentler) ile birlikte ele alınan Nitelikli Sanayi Bölgeleri Bölümünün, "Gümrükte Uzman Görüş" Dergisinde yer almak üzere yeniden ele alınmış halidir.

² İngilizce'si "Qualified Industrial Zones" (OIZ) olan bu kavramın, Türkçe'de "Özel Nitelikli Sanayi Bölgeleri" olarak kullanıldığına rastlanabilir.

³ Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü.

kadar konuyla ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar ve Ürdün kaynaklı web sitelerinden yararlanarak bir derleme yapılmış olmaktadır. Mükün olduğu kadar tartışmalara yer verilmeden, işlemlerin nasıl yürütüldüğü, ne gibi amaçla kuruldukları, neler beklendiği, bölgelerin özelliklerinin neler olduğu ve nerelerde buldukları gibi konularda bilgi verilmeye çalışılacaktır. Bununla birlikte, verilen bilginin de bir plan içerisinde sunulması gerekmektedir.

Öncelikle, nitelikli sanayi bölgelerinin içerisinde gerçekleştiği politik konjonktüre değinilecektir. İkinci olarak, nitelikli sanayi bölgelerinin tanımı, özellikleri, beklenen ekonomik katkıları belirtildikten sonra, işleyişi anlatılacaktır.

Diğer bir husus ise, Dünya’da şu anda tek örneği Ürdün’de bulunması nedeniyle, Ürdün uygulamasına değinilecek, nelerin beklendiği ve hangi amaçların gerçekleştiği konusuna yer verilecektir.

Ardından, Türkiye’de projenin gündeme gelme süreci, sektörler açısından getirileri ve tıkanma noktaları belirtilerek, Türkiye sanayicilerinin ve kamu otoritesinin beklentilerine yer verilecek, projenin Türkiye’de bir türlü hayata geçirilememesinin sebeplerine değinilecek ayrıca, Tür-

kiye’de proje ilgili gelişmelerin son durumu ve sektör temsilcilerinin konuya ilişkin yaklaşımları yansıtılmaya çalışılacaktır.

NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNİN OLUŞMA SÜRECİ

Nitelikli Sanayi Bölgeleri (NSB) Ortadoğu Barış Sürecini (ODBS) desteklemek için 1996’da ABD Kongresi tarafından uygulamaya geçirilmiş bir projedir. 1998 Mart ayında ABD, Ürdün ve İsrail arasında imzalanan anlaşma ile Ürdün’ün İrbid kenti yakınlarındaki El-Hassan Sanayi Alanı, Ürdün’ün ilk Nitelikli Sanayi Bölgesine dönüştürülmüştür. Ürdün’deki Nitelikli Sanayi Bölgeleri projesi üç ülkenin taraf olduğu bir girişimdir. Ürdün’de yerleşik olsa da bir NSB’nin kurulabilmesi ve işleyebilmesi için Ürdün’ün yanı sıra İsrail ve ABD’nin de izni ve katkısı şartı bulunmaktadır.⁴

Halen sadece Ürdün’de bulunan bu bölgelerden Mısır ve Türkiye’de de kurulması düşünülmüştür.⁵ Mısır bir süre bu imkandan yararlanamamıştır. Ancak, 2004 yılında ABD Mısır’da yer alacak üç tane nitelikli sanayi bölgesinin sınırlarını belirle-

⁴ ÖZER, Ercan; Nitelikli Sanayi Bölgeleri, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2002, sayfa, 8.

⁵ http://www.pamukbank.com.tr/pb/pdf/nitelikli_sanayi_bolgeleri.pdf

miş ve 14 Aralık 2004'te de bölgelerin altyapısının hazırlanması ve faaliyette bulunacak firmaların belirlenmesi işlemleri başlatılmıştır.⁶ NSB'lerin Türkiye'de kurulması ise açıklanacak nedenlerle halen gerçekleşmemiştir.

Belirtildiği gibi, NSB'ler, salt ekonomik amaçlarla başlanmış bir uygulama olmayıp, politik boyutları olan bir uygulamadır. Bu bölgelerin oluşturulması, ABD inisiyatifiyle başlamıştır. Amaç; Ürdün ve İsrail yönünden "ekonomik güvenliği arttırmak" ve böylelikle bu ülkelere, özellikle de Ürdün'e dolaylı bir ekonomik yardım sağlamak suretiyle Orta Doğu Barış Süreci'ne, katkıda bulunmaktır.⁷

Bu amaç; ülkeye döviz girdisi sağlanması, istihdam yaratılması ve işsizliğin azaltılması, teknoloji ve "know-how" transferi, dış yatırım gibi olanakların artırılması yoluyla sağlanmak istenmektedir.

Bununla beraber, NSB'lerin geleceği başta siyasal olmak üzere, çeşitli parametrelere bağlı bulunmaktadır. Siyasal yönden bölge güvenliği ve istikrarı belirleyici rol oynarken, ekonomik açıdan ABD ile Ürdün

arasında Ocak 2000 tarihinde imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması⁸ ve önümüzdeki yıllarda DTÖ kapsamında Çok Taraflı Elyaf anlaşması gereğince tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uygulanan kotaların sıfırlanması⁹...gibi hususlar Ürdün'deki Nitelikli Sanayi Bölgelerinin varlığının devam edebilirliği üzerinde etkili olacaktır. Serbest ticaret anlaşmasının nihai halini alması durumunda Ürdün'ün NSB'ler dahil tümünde üretilen ürünlerle ilgili avantajlar sağlayacağı için bu konu yeniden değerlendirmeyi gerektirecektir.¹⁰ Ancak, ABD ile Ürdün arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması uyarınca tarifeler hemen indirilmeyip belirli periyotlarla indirileceğinden Serbest Ticaret Anlaşmasının Nitelikli Sanayi Bölgeleri üzerindeki etkisi bir süre daha belirgin olmayacaktır.¹¹

NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNİN (NSB) TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

NSB'ler, Ürdün'de ABD'nin onayı ile Ürdün hükümeti tarafından kendi ülkesinde sınırları belirlenmiş bölgelerde elde edilen ürünlerin, ABD pazarına kotasız ve vergisiz ih-

⁸ http://www.ustr.gov/Trade_Agreements/Bilateral/Jordan/Section_Index.html

⁹ <http://www.econturk.org/dtp10.htm>

¹⁰ ÖZER, ibid, sayfa, 9.

¹¹ <http://www.lauder.wharton.upenn.edu/pdf/Gaffney%20Thesis.pdf>

⁶ <http://www.lauder.wharton.upenn.edu/pdf/Gaffney%20Thesis.pdf>

⁷ ÖZER, ibid, sayfa, 8.

racı olanağı sağlamaktadır. Bu uygulama, ABD Başkanı Bill Clinton tarafından 13.11.1996 tarihinde alınan 6955 sayılı karar ile karşılıklılık ilkesi gözetilmeksizin Ürdün'e sağlanan bir kolaylık niteliği taşımaktadır. Herhangi bir zaman sınırlaması olmayan bu bölgelerde yapılan üretim faaliyeti ile ilgili olarak doğan; gelir ve sosyal hizmet vergileri, gümrük vergisi, malzeme, sabit maliyetler ve yedek parçalarla ilgili vergiler konusunda, firmalara, serbest bölgelerde olduğu gibi muafiyet sağlanmıştır.

Diğer bir deyişle, NSB'ler, vergi benzeri mali yüklerin alınmaması nedeniyle yatırımcılara fiyatlar yönünden avantaj sağlayarak ABD pazarına giren diğer benzer ürünlere oranla rekabet olanağı sunmaktadır. Söz konusu fiyat avantajı, nitelikli sanayi bölgesinde elde edilen ürüne ABD'ye girişte gümrük vergisi eklenmeyeceği için ABD pazarında geçerli olan bir fiyat avantajıdır. Bu bölgelerde faaliyette bulunan firmaların tesislerin tevsi ve yenileştirilmesinde de sabit giderlere % 100 vergi bağımsızlığı uygulanmaktadır. Sermayenin tamamen transferine izin verilmekte ve üreticilerin pazar ekonomisine alışkanlık kazanmalarına ortam hazırlanmaktadır. Ürdün'deki NSB'lerin, içinde yer aldıkları kal-

kınma bölgelerine göre de ayrıca vergi bağımsızlıklarından yararlanmaları mümkün bulunmaktadır.¹²

NSB uygulamasının benzeri bir uygulama Genelleştirilmiş Tercihler Sistemidir (GTS).¹³ Burada da bir ülke başka bir ülkeye karşılıksız olarak dış ticarete bazı kolaylıklar tanımaktadır. Ancak NSB'lerin Genelleştirilmiş Tercihler Sisteminden çeşitli farklılıkları bulunmaktadır.

-GTS kapsamında ABD'ye gümrük vergisiz olarak ihraç edilebilecek ürün miktarları, rekabet ihtiyacı limiti (2000 yılı itibariyle en fazla 95 milyon USD) ile sınırlı iken, NSB'den ABD'ye yapılacak ihracatta bu tarz bir sınırlama (mevcut uygulamada) yoktur.

¹² ÖZER, ibid, sayfa 8-9.

¹³ Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi(GTS); gelişmekte olan ülkelerin sanayi malları ihracatlarını arttırabilmek amacıyla, gelişmiş ülkelerin bu ülkelerden yaptıkları ithalatta belirli bir taviz marjı tanımalarını öngörür. İlk olarak 1 Temmuz 1971 tarihinde Avrupa Topluluğu tarafından uygulamaya konulan ve GATT tarafından "on yıllık" bir dönem için cevaz verilen GTS, 1 Ağustos 1971 tarihinde Japonya, 1976 yılında da ABD tarafından yürürlüğü konulmuştur. Bugün, Avrupa Birliği, ABD, Japonya, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Norveç, İsviçre, Rusya Federasyonu, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Bulgaristan ve ülkemiz tarafından uygulanmakta olan otonom GTS düzenlemeleri bulunmaktadır. Bu uygulamalar, gerek tercihli rejim kapsamındaki ürünler, gerek taviz tanınan ülkeler açısından farklılıklar göstermektedir.

-GTS ve benzeri diğer yasal düzenlemeler, ABD Kongresi tarafından bir kaç yılda bir gözden geçirilerek yeniden düzenlenirken, NSB uygulamasında herhangi bir süre sınırlaması yoktur.¹⁴

NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİNDE ELDE EDİLEN ÜRÜNLERİN ABD'YE GİRİŞTE MUAFİYETLERDEN YARARLANABİLME KOŞULLARI

NSB'lerde üretilen ürünlerin ABD pazarına vergisiz ve kotasız girilebilmesi mümkün olmakla beraber, uygulamada bunun bazı koşulları bulunmaktadır. Bu şartlar üç ana başlık altında toplanabilir; Menşe Koşulu, Eşşaslı Değişim Koşulu ve Nihai Ürüne Katkının Belirlenen Oranlarda Gerçekleşmesi Şartı. Bu şartların hepsinin gerçekleşmesi gerekir.

Menşe Koşulu

İhraç edilecek nihai ürünün, Ürdün'deki NSB'de üretilmiş ve İsrail veya Ürdün menşeyini kazanmış olması gerekir. Uyulması gereken menşe kriterleri; ABD gümrüğü tarafından uygulanan menşe kurallarıdır. Bu kapsamda, eşyanın ABD'ye girişinde muafiyetten yararlanabilmesi için menşe ile ilgili ispatlayıcı çeşitli bilgi ve belgelerin sunulması gereke-

bilir. Gerek görülmesi ABD Gümrük İdaresi tarafından;

- Malın tanımı, miktarı, numarası, paketleme işareti, fatura numarası ve konşimento,
- NSB, Batı Şeria, Gazze veya İsrail'de gerçekleşen üretim sürecinin tanımı ve ürünlerin doğrudan maliyetinin tanımı,
- Tamamen NSB'lerde üretilen bir malın üretiminde kullanılan malzemelerin ve maliyetinin tanımını içeren belgelerin,

İbraz edilmesi istenebilir. İlgili makamların bunların doğruluğuna kani olmaları gerekir. Bilgi ve belgelerin doğruluğuna nihai olarak karar verecek merci ise, ABD gümrük yetkilileridir.¹⁵

Esaslı Değişim Koşulu

Eşyanın esaslı bir üretim sürecinden geçmesi gerekir. Yani eşyanın mesela basitçe paketlenmesi, sulandırılması, birleştirilmesi...gibi niteliğinde esaslı bir değişiklik yapmayan faaliyetler, eşyanın muafiyetlerden yararlandırılması için yeterli görülmemektedir. Diğer bir deyişle, muafiyetten yararlanabilmek için, eşyanın tanımının (GTİP)'inin değişmesi gerekir.¹⁶

¹⁴ ÖZER, ibid, sayfa 13

¹⁶ <http://www.cybercity.com.jo/newsletter/E6.htm>

¹⁴ http://www.pamukbank.com.tr/pb/pdf/nitelikli_sanayi_bolgeleri.pdf

Nihai Ürüne Katkının Belirlenen Oranlarda Gerçekleşmesi Şartı

NSB'lerde üretilen malların ABD pazarına girerken muafiyetlerden yararlanabilmesi eşyanın sadece Ürdün veya İsrail menşei kazanmış olması ve esaslı bir işlem ve işçilikten geçirilmesi yeterli görülmemekte, başka bir kriter daha aranmaktadır. Eşyanın menşei ve niteliksel değişimi ne olursa olsun, muafiyetten yararlanabilmesi için üçüncü ve en önemli koşul; nihai ürünün katma değerinin en az %35 inin belirlenen oranlarda ve belirlenen ülke veya bölgeler kaynaklı olması şartıdır.¹⁷ Diğer bir deyişle, NSB'de üretilen eşyanın belirli bir miktarının İsrail menşeli, belirli bir oranının Ürdün menşeli ve belirli bir oranının da NSB kaynaklı olması gerekmektedir.

Oranlar konusunda başlıca iki yöntem bulunmaktadır. Üçüncü bir seçenek olarak da, her iki yöntemin kombinasyonunun yapılmasıdır.

Birinci yöntem:

Birinci yöntemde, nihai ürünün kıymetinin yüzdeleri esas alınmaktadır. Diğer bir deyişle, nihai ürünün fiyatının belirli yüzdelerde belirlenen yerlere (İsrail, Ürdün, ADB, Batı Yakası ve Gazze Şeridi) transfer

edildiğinin ispatı gerekir. ABD'nin muafiyetlerden yararlandırmak için koştığı öncelikli şart; nihai ürünün en az %35'inin Ürdün ve İsrail'in kendi aralarında anlaşacakları oranlarda bileşiminin yapılacağını kabul etmeleridir. ABD geriye kalan %65'in bileşiminin ne olacağına ise; İsrail ve Ürdün'ü serbest bırakmıştır.

Aşağıda Tablo 1'de¹⁸ de görüleceği üzere, ABD ile yapılan anlaşma çerçevesinde İsrail ile Ürdün arasında yapılan anlaşmayla nihai ürünün %35'inin bileşim oranları ve opsiyonlar belirlenmiştir. Buna göre, nihai ürünün %35'lik kısmının en az 11,7'sinin NSB'deki bir üreticiden; en az %8' inin herhangi bir İsrail üreticisinden (İleri teknoloji ürünleri için %7); ve geri kalan %15'inin ise; NSB, ABD, Batı Yakası/ Gazze Şeridi veya İsrail üreticilerinin herhangi bir kombinasyonundan meydana gelmiş olması gerekir.

İkinci yöntem:

İkinci yöntem, eşyanın maliyetini oluşturan kalemlerin belirli oranları kadar tutarda farklı ülke ve bölgelerin katkısının bulunması esasına dayanır. Birinci yöntemde, nihai ürünün kar dahil toplam fiyatının belirli

¹⁷ ÖZER, ibid, Sayfa, 8-10.

¹⁸ <http://www.cybercity.com.jo/newsletter/E6.htm>

oranlarının belirlenen yerlere transfer edildiğinin ispatı şartı varken, ikinci yöntemde, kar hariç üretim maliyetini oluşturan kalemlere (ücretler, hammadde, araştırma geliştirme v.b. giderlerin) ödenen ücretlerin, Tablo 2'de¹⁹ yer aldığı

Tablo 1 (Birinci Yöntem)

- %65, ABD veya Dünyanın başka herhangi bir yerinden

-% 15.3, NSB, ABD, Batı Yakası/ Gazze Şeridi, veya İsrail üreticilerinin herhangi bir kombinasyonu katkısı.

-%8, Herhangi bir İsrail üreticisinden (İleri teknoloji ürünleri için %7)

-%11.7%, Ürdün'deki bir NSB'den.

üzere en az %40'ının İsrail ve Ürdün üreticileri tarafından karşılanması, geriye kalan %60'ının ise ABD veya Dünyanın herhangi bir yerinden karşılanması esasına dayanmaktadır. Nihai ürünün %40'lık

kısımının ise münferiden en az % 20'sinin ayrı ayrı Ürdün ve İsraili üreticilerce karşılandığının ispatı gerekir.

Tablo 2 (İkinci Yöntem)

-%60, Dünyanın herhangi bir yerinden.

-%20, İsraili bir üreticiden.

-%20, Ürdün'deki bir üreticiden.

Nihai ürünün katma değer katkısı bu iki yöntemin karışımı da olabilmektedir. Örneğin, bir taraf ikinci yönteme göre maliyetin en az % 20'si oranında katkıda bulunurken, diğer taraf ise birinci yöntemdeki minimum katma değerde katkıda bulunabilir. Bu birleşik yöntemde göre, toplam üretim maliyetinde, malzemenin ve hammaddenin maliyeti üretilen malın değerinin %35'ini oluşturduğu sürece önkoşul karşılanmış sayılmaktadır.²⁰

¹⁹ <http://www.cybercity.com.jo/newsletter/E6.htm>

²⁰ ÖZER, ibid, sayfa, 12.

NSB ÜRÜNLERİNİN ABD'YE İHRAÇTA YARARLANDIKLARI MUAFİYET MİKTARLARI

NSB'lerde üretilmiş ürünler yurtdışında sayılan kriterleri taşımaları kaydıyla aşağıdaki oranlarda bir tasarruf sağlamış olurlar, diğer bir deyişle eşyanın kalitesinde herhangi bir düşme olmadan fiyatları bu oranlarda daha düşük olur.

Tekstil ve çeşitli giysi üzerinden % 10.3-%20.5,

Ayakkabıda %37.5,

Cam eşya ve mutfak gereçlerinde %17 ve

Seramik üzerinden %30.8 ...gibi.

21

ÜRDÜN'DE NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGESİ UYGULAMASI

Oluşum Süreci ve NSB'ler

1997 yılında Katar'daki Daho Zirvesi sonucunda NSB süreci başlamıştır. Ürdün, İsrail ve ABD Ürdün'deki ilk NSB olan İrbid'deki Al-Hassan Sanayi bölgesini kuran anlaşmayı imzalamışlardır. Bu güne kadar İsrail ile Ürdün arasında yapılan anlaşmalarla oluşturulmuş 10 tane NSB bulunmaktadır. 1998'de faaliyete geçen ve ilk NSB olan İrbid'de bulunan Al-Hassan Sanayi Bölgesine yerli ve yabancı bir çok imalatçı ilgi

²¹ (<http://www.cybercity.com.jo/newsletter/E6.htm>)

göstermiş ve bu bölgenin avantajlarından faydalanmak üzere faaliyetlerini bu bölgeye kaydırmışlardır. Bu başarının sonucu, Ürdün'de başka NSB'ler de kurulmuştur.

İrbid'de bulunan Al-Hassan Sanayi Bölgesi yanında diğer sanayi bölgeleri şunlardır: Ürdün-İsrail sınırında bulunan Gateway (Köprü) Bölgesi, Amman'da bulunan Al-Tajamouat Sanayi Bölgesi, Zarka yakınındaki Ad-Dulayl Sanayi Bölgesi, Al-Karak Sanayi Bölgesi, Aqaba Sanayi Bölgesi, İrdib'deki Ürdün Cyber City, Amman'daki Al-Qastal Sanayi Bölgesi, Amman'daki Mushatta Sanayi Kompleksi ve Zarqa'daki El-Zai Hazır Giyim İmalat Şirketi... Bunlardan Cyber City, Ürdün'ün dört kilometre karelik alanı ile en büyük ve aynı zamanda serbest bölge statüsünü haizdir.²²

NSB'lerin Ürdün Ekonomisine Katkıları

Ürdün NSB'lerinin ülke ekonomisine katkıları ve istihdam ve firma yapıları hakkında bir fikir edinebilmek için Ürdün'deki üç sanayi bölgesinde²³ çeşitli sektörlerle yatırılan

²² <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/temmuz2003/Nitelikli%20sanayi%20bölgeleri.htm>

²³ Yapılan taramada, bu konuda yapılan çalışmaların üç bölgeyi esas alarak değerlendirme yapılmadığından dolayı, bu çalışmada da inceleme üç bölgeyle sınırlı kalmıştır.

sermaye, işgücü ve şirket sayıları aşağıdaki Tablo 3'de²⁴ sunulmuştur. Bu üç sanayi bölgesinde, şirket sayısı bakımından ilk üç sırayı, Mühendislik, Kimya ve Plastik sektörü; işgücü açısından ise ilk üç sırayı, Dokuma ve Örne, Mühendislik ve Gıda sektörü almaktadır. Diğer yandan sektörlere yatırılan sermaye açısından Dokuma ve Örne sektörü ilk sırada yer alırken bunu Mühendislik ve Gıda sektörü izlemektedir. Dokuma ve Örne sektörünün Ürdün'deki NSB açısından önemli olmasına karşın, tekstil sektöründe kullanılan hammaddeler itibariyle Ürdün dışa bağımlıdır. Tüm gerekli girdiler genellikle dış piyasalardan ithal edilmektedir. 2000 yılı sonu itibariyle Ürdün'de giysi üreten uluslararası üne sahip, Ungaro, Gap, Polo Ralph Lauren, Victoria's Secret, St. Michael, Calvin Klein, Donna Karan gibi firmalar bulunmaktadır²⁵

Bu üç sanayi bölgesindeki yatırımların, Arap ve yabancı yatırımcılar bakımından kompozisyonu aşağı-

²⁴ http://www.jiec.com/InvestTotalsPerSec_Eng_List.asp Bu adreste her bir NSB için ayrı ayrı tablolar yer almaktadır, bu çalışmada tabloların verileri birleştirilerek toplu sonuçlar yansıtılmaya çalışılmıştır.

²⁵ www.jordaninvestment.com/11.htm#Qualifying
<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/temmuz2003/Nitelikli%20sanayi%20bölgeleeri>.

daki Tablo 4 de²⁶ yer almaktadır.. Bu üç sanayi bölgesinde ortak yatırımlar dışındaki yabancı yatırımlar yaklaşık 128 milyon Ürdün Dinarı, toplam yatırımlar ise 602 milyon Ürdün Dinarı civarındadır. Ayrıca bu bölgelerde yaklaşık 25 bin kişi istihdam edilmektedir.

Sektörel Açından Firma İşgücü ve Yatırım Dağılımı. (Tablo 3)

AL-HASSAN Sanayi Bölgesi (NSB/Irbid) ABDALLAH II IBN AL-HUSSEIN Sanayi Bölgesi ve AL-HUSSEIN BIN ABDALLAH II Sanayi Bölgesi (NSB/Al-Karak)

Sektör	Firma Sayısı	İşgücü	Toplam Yatırım JD /million
Gıda Endüstrisi	44	2686	179,72
Eczacılık Sektörü	32	1518	156,25
Mühendislik (Metal Elektrik)	106	3453	212,03
Plastik ve Kauçuk Sektörü	72	1949	91,39
Kimya sektörü	72	1617	94
Dokuma ve Örne sektörü	92	23472	296,94
Mobilya ve Ev Aksesuarı	31	1048	31,95
Basım, Paketleme ve İnce Kağıt	41	2180	139,47
Deri Sektörü	10	68	2,26
İnşaat Sektörü	11	279	21,95
Others	1	0	0
Totals	512	38270	1172,06

²⁶ http://www.jiec.com/InvestTotalsPerSecClass_Eng_List.asp

Yapılan Yatırımların Firma, Ülke ve İşgücü Açısından Dağılımı. (Tablo 4)

AL-HASSAN Sanayi Bölgesi (NSB/Irbid) AL-HUSSEIN BIN ABDALLAH II Sanayi Bölgesi (NSB/AI-Karak) ve ABDALLAH II IBN AL-HUSSEIN Sanayi Bölgesi

Sınıflandırma	Firma Sayısı	İşgücü	Toplam Yatırım Ürdün Dinarı/milyon
Arap Yatırımları	69	1172	158,84
Yabancı Yatırımlar	32	11712	128,65
Ürdün ve Arap ortak Yatırımları	34	2006	180,03
Ürdün ve Yabancı Ortak Yatırımları	15	9339	89,21
Arap ve Diğer Yabancılar Ortak Yatırımları	12	918	45,4
Diğer Ortak Yatırımlar	5	620	79,8
Toplam	167	25767	602,51

Ürdün NSB'lerinin Değerlendirmesi

Ürdün'de ilk serbest bölge 1973 gibi erken bir tarihte kurulmuştur. Civar ülkeler arasında bu uygulamaya ilk geçen ülke de yine Ürdün'dür. Bununla birlikte, dünyanın bazı yer-

lerinde serbest bölge uygulaması başarılı olmuşken, bazı yerlerinde de başarısız olmuştur. Ürdün serbest bölgeleri de sorunlarla karşılaşan uygulamalardandır.

Başlıca karşılaşılan sorunlar:

-Serbest bölge kullanıcılarının yaklaşık % 70'i üretim veya yüksek katma değerli faaliyetlerden ziyade ticari faaliyetler sürdürmektedirler.

-Serbest bölgelerde çok fazla sayıda yabancı işçi çalışmaktadır. Bu durum beceri ve teknoloji transferinin önünde duran bir engeldir.

-Serbest bölgelerin ülke ekonomisine pozitif bir katkısının bulunup bulunmadığı tespit edilememektedir. Sözgelimi, serbest bölgelerin kurulup işletilmesi için sarf edilen kamu kaynaklarının geri dönüşünün sağlanıp sağlanmadığını kestirmek güç görünmektedir.

Serbest bölge deneyiminin istenen sonuçları vermemiş olması Ürdün'lü yetkilileri NSB'lerin geliştirilmesi, serbest bölgeler uygulamasıyla gerçekleştirilemeyen hedeflerin gerçekleştirilebilmesi umuduyla, istekli kalmıştır. Gelinecek noktada, NSB'lerin Ürdün ekonomisine katkılarının anlatmak bakımından bir görüşe göre

-Kuruluşundan beri, NSB'ler; ABD, İsraili ve artan bir şekilde

Güney Asya ve Uzak Doğu yatırımcılarını cezbetmektedir. Ürdün açısından NSB'leri cazip kılan unsurların başında, ek istihdam yaratma potansiyeli gelmektedir.

-Genellikle NSB'ler istihdam imkanlarının zayıf olduğu yerlerde kuruldukları için, nüfus göçü ve Amman üzerinde biriken yük de azalmış olmaktadır.

-Yabancı işçi sayısı fazladır, bunun azalması beklenmektedir.

-Şimdiye kadar elbise ve bavul üretiminde gelişmeler sağlanmıştır. Ülkenin toplam ABD'ye elbise ihracatında hatırı sayılır bir artışa NSB'lerin katkısı olmuştur.

-Ürdün ağır işsizlik sorunları nedeniyle İsrail ile işbirliğine gidilmesini gerektirse bile NSB uygulamasına devam etme arzusundadır.²⁷

Bu bilgiler değerlendirildiğinde, NSB'lerin Ürdün'de kuruluş amaçlarına hizmet ettikleri söylenebilir.

Öte taraftan, Ülkemizde kurulması öngörülen NSB konusunda gerçekleştirilen çalışmalar çerçevesinde Dış Ticaret Müsteşarlığı yetkililerinden oluşan bir heyetin 25-27 Kasım 2002 tarihleri arasında Ürdün'de kurulu NSB'leri ziyaretleri sonucu şu gözlemlere yer verilmiştir.

- Ürdün'de Nitelikli Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren firmaların tamamı tekstil ve konfeksiyon sektörü firmalarıdır.

- Bölgelerde ciddi bir gümrük kontrolü bulunmamakta, işlemler genellikle güvene dayalı beyan usulüyle yürümektedir. Bölgelerde giriş çıkışlarda kontrol yoktur, hatta bölgelerin etrafı bile çevrili değildir. Malların bölgelere gümrüksüz girişi geçici ithalat rejimi çerçevesinde yapılmaktadır.

- Nitelikli Sanayi Bölgelerinden ekonomik faydayı gören kesim büyük ölçüde Uzak-Doğu firmalarıdır. Bu firmaların çoğunun dünyanın birçok yerinde (Orta Amerika, Uzak-Doğu, Vietnam) fabrikaları ve ABD'de de ana merkezleri bulunmaktadır. İşçilerin %30 ila % 70'i Uzak-Doğulu olup, söz konusu işçiler çok düşük ücretlerle (100 \$ /aylık) çalıştırılmaktadır. Ayrıca, firmaların üst düzey ve orta kademe yöneticilik, atölyelerde kalite kontrol, biçki, kalıp çıkarma, ustabaşılık gibi nispeten kalifiye sayılabilecek her türlü işte Uzak Doğular çalıştırılmaktadır.

²⁷ <http://www.jordaninvestment.com/>

- Ana girdiler (genellikle kumaş) ve işgücünün büyük bölümünün Uzak Doğu'dan, yardımcı girdilerin (aksesuar, ambalaj malzemesi) İsrail'den geldiği dikkate alındığında NSB'lerin Ürdün'e ekonomik katkısı % 10 civarında hesaplanmaktadır.
- Gerek ilgili kamu kesimi yetkilileri, gerek Uzak-Doğulu işadamları ve firma temsilcileri İsrail'den alınan % 8 lik' girdinin bir zorunluluk olması nedeniyle ve başka seçenekleri bulunmadığı için, çok yüksek fiyatlarla temin edildiğini ifade etmişlerdir. Nitekim. üretilen ürünler içindeki İsrail girdileri ve bu girdilerin gerçek değerinin ürün değeri içindeki payı kabaca hesaplandığında, % 8 in çok altında rakamlara ulaşılmaktadır.
- NSB'lerdeki fabrikalarda çoğunlukla emek-yoğun teknoloji kullanıldığı, kullanılan teknolojinin de genellikle oldukça eski Uzak-Doğu teknolojisi olduğu gözlenmiştir.
- Ürdün'lü yetkililer NSB'lere uzun vadeli olarak bakmamakta, konuyu 2008 yılında tamamen yürürlüğe girecek olan ABD-Ürdün Serbest Ticaret

Anlaşmasına yönlendirmeyi düşünmektedir.²⁸

Bu görüşler ilk görüşün çizdiği iyimser tabloyu biraz değiştirse de, sonuçta NSB'lerin ülke ekonomisine bir canlılık getirdiği gözlemlenmektedir.

NİTELİKLİ SANAYİ BÖLGELERİ VE TÜRKİYE

Türkiye'de NSB Projesinin Gündeme Gelme Süreci

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının 14-18.01.2002 tarihlerinde ABD'ye yapmış olduğu ziyaret sırasında, Türk tarafının iki ülke arasındaki uzun dönemli siyasal ve askeri stratejik işbirliğine ekonomik boyutun da eklenmesi yönündeki yaklaşımı doğrultusunda kurulması kararlaştırılan ABD-Türkiye Ekonomik Ortaklık Komisyonu'nun 26-27. Şubat 2002 tarihlerinde Türkiye'de yapılan ilk toplantısının gündeminin en önemli maddelerinden birini Nitelikli Sanayi Bölgeleri oluşturmuştur.

Bu toplantı sonunda, ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması Uygulama Yasası'nda (US-Israel Free Trade Agreement Implementation Act) 1996 yılında yapılan değişiklik uyarınca Türkiye'de NSB'lerin kurul-

²⁸ <http://www.foreigntrade.gov.tr/an/ABD/NSBGIRIS.htm>

ması konusunda fikir olarak ilerleme kaydedildiği, iki tarafın karşılıklı olarak hükümetlerine NSB kavramının dinamik olarak izlenmesi tavsiyesinde bulunma kararı aldıkları, bu amaçla bir uzmanlar grubunun eyleme yönelik özlü müzakerelerin hazırlanması için izlemede bulunacağı... gibi hususlar, yayımlanan Ortak Basın Açıklamasında yer almıştır. Bununla birlikte, söz konusu Toplantının odak noktasını Türkiye'nin ABD'ne girişinde kota sınırlaması ile karşılaşmakta olduğu, tekstil ihracatı konusundaki tartışmaları oluşturmuştur.

Bu toplantıdan sonra Nisan 2002'de Washington'da yapılan Ticaret ve Yardım Anlaşması (Trade and Investment Framework Agreement/TIFA) konseyi toplantısında ABD tarafı NSB kapsamını sadece "ileri teknoloji ürünleri" ile sınırlama girişiminde bulunmuştur. Oysa ki; ABD yönetimi tarafından Türkiye'de NSB'lerin kurulmasına ilişkin 23.06.2002 tarihinde AB senatosuna sunulan yasa önerisi tekstil ve hazır giyim; ayakkabı, çanta, bavul gibi deri ürünleri ile ABD Başkanı tarafından ileride gerekli görülebilecek hassas sektörlerin istisna edilmesi hususunu içermemekteydi. Kurulabilecek NSB'lerin emek yo-

ğun tekstil ürünleri yerine ileri teknoloji sanayilerini kapsamayı yönünde ABD tarafında öne sürülen bu yeni yaklaşım, Türkiye'de, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, (TGSD) ve Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) gibi kuruluşların da taraf olduğu bir memnuniyetsizlik doğurmuş, öte yandan, bu konudaki çalışmaların ilerleme durumu da bu kilit noktaya bağlı kalmıştır.²⁹

NSB'lerin Ürün ve Sektörler Bazında Türkiye Değerlendirmesi

Bilindiği üzere, gerçekte ileri teknoloji gerektiren ürünlere ABD'nin uyguladığı gümrük tarifeleri genellikle düşük oranlıdır. Türkiye, ABD'ye belli ürünlerde ve belli limitlerde Genelleştirilmiş Tercihler kapsamında gümrük vergisiz ihracat olanağına sahiptir. Ancak Türkiye'nin önemli ihracat potansiyeli olan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ABD pazarına girişini kontrol etmek ve sınırlandırmak için, yüksek gümrük tarifeleri ve kotalar uygulanmaktadır.³⁰

²⁹ ÖZER, ibid, sayfa, 7.

³⁰ <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/temmuz2003/Nitelikli%20sanayi%20bölgeleri.htm>
<http://www.foreigntrade.gov.tr/anl/ABD/NSBGIRIS.htm>

Dolayısıyla, tekstil ve konfeksiyon ürünleri, ayakkabı, el çantaları, bavul, iş eldivenleri ve deri giyim eşyası gibi Türkiye'nin rekabet gücü yüksek olan sektörlerin dahil olmadığı NSB'lerden beklenen fayda sınırlı olacaktır. Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda, dahil edilmeyen sektörler dışında çok az sektörün NSB'lerde yer almasının kârlı olabileceği, bu sektörlerin de başta İsrail girdisi temini olmak üzere bölgelerde üretimle ilgili şartları yerine getirmedeki güçlükler nedeniyle sınırlı miktarda ihracat artışı sağlayabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. ABD'de gümrük vergisi %10'un üzerinde olan ve İsrail'de üretilen ürünler temel alınarak NSB'lerde yer alabilecek sektörler, gıda sanayi ve gıda katkı maddeleri, seramik ürünleri, başta organik ürünler olmak üzere kimyasal ürünler, katma değeri çok düşük olmasına rağmen kuyumculuk sektörü olarak belirlenmiştir.³¹

ABD'nin dış ticaret istatistiklerine bakıldığında, ham Petrol ithalatını bir tarafta tuttuğumuzda, ihracat ve ithalatında ilk sıralarda yer alan ka-

lemlere göre ABD'nin diğer ülkelere endüstri içi ticaret yaptığı sonucuna varılabilir. ABD'nin Türkiye ile olan ticaretine bakıldığında ise; ilk sıralardaki ihracat ve ithal kalemleri ABD ile Türkiye arasında endüstriler arası bir ticaretin varlığını göstermektedir.³²

ABD dış ticareti, esasen endüstri içi bir görünüme sahip olduğundan, ihracat ettiği ürünler ile ithal ettiği ürünler aşağı yukarı aynı sektörleri içermektedir. Diğer bir deyişle ithalat ve ihracatında önemli olan hususlar; maliyet gibi ticari faktörlerdir. Türkiye dış ticareti ise endüstriler arası bir nitelik arz ettiğinden, ithal ettiği ürünler sanayi ürünleri iken ihracat ettiği ürünler çoğunlukla emek yoğun ve ham ürünlere sahiptir. Yani, Türkiye'nin dış ticaretine konu olan ürünlerin kompozisyonu ticari saikler dışında aynı zamanda ülkenin sahip olduğu bazı imkansızlıklarla da sınırlanmıştır.

DEĞERLENDİRME.

İsrail ve Ürdün arasında NSB ile ilgili yapılan anlaşmalarla belli oranlarda İsrail ve Ürdün girdisi içermek kaydıyla üretilen mallar ABD paza-

³¹ <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/temmuz2003/Nitelikli%20sanayi%20bölgeleri.htm>
<http://www.foreigntrade.gov.tr/an/ABD/NSBGIRIS.htm>

³² <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/temmuz2003/Nitelikli%20sanayi%20bölgeleri.htm> ve
<http://www.foreigntrade.gov.tr/an/ABD/NSBGIRIS.htm>

rına gümrük vergisiz ve kotasız girebilmektedir. NSB'lerin uygulamadaki tek örneği, ABD-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması çerçevesinde Ürdün'de kurulan bölgeler oluşturmaktadır. Bu bölgelerin kurulmasının siyasi ve ekonomik nedenleri bulunmaktadır. Bu bölgeler ile ABD, İsrail ve Ürdün arasında oluşturulan ekonomik dayanışmanın, siyasi dayanışmayı da beraberinde getirmesi hedeflenmiştir. ABD başkanının tek taraflı olarak NSB'yi iptal etme yetkisi vardır.³³

Öte taraftan bu uygulamaya Türkiye'de de başvurulması gündemdedir. Bu projenin ortaya atıldığı dönemde, herhangi bir sanayi sektörünün NSB kapsamından dışlanmaması yaklaşımı her iki tarafta da varken, daha sonra ABD tarafı, tekstil ve hazır giyim, ayakkabı, çanta bavul gibi deri ürünleri ile ileride ABD başkanı tarafından gerekli görülecek hassas sektörlerin NSB'ler kapsamı dışına çıkarılması yönündeki görüşü ortaya atmıştır.³⁴

ABD, Türkiye'deki NSB'lerin gümrük vergi oranlarının ve ihracat tutarımızın yüksek olduğu tekstil sektörü gibi emek yoğun sanayilerin

yerine, gümrük vergi oranlarının ve ihracat tutarlarımızın daha düşük olduğu ileri teknoloji ürünlerine yönelmesinden yanadır. Türkiye sanayicileri ise Türkiye'de oluşturulacak NSB'lerin, başta tekstil sektörü olmak üzere mutlaka emek yoğun sanayileri içermesinde ısrar etmektedirler.

Bununla birlikte, Türkiye tarafının nitelikli sanayi bölgeleri uygulamasının karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma olmadığı, bunun ABD tarafından sağlanan bir taviz olduğunu akılda tutarak başka sektörlerin (kuyumculuk, otomotiv yan sanayi ve optikler gibi.) NSB imkanlarından en iyi şekilde yararlanması yönünde çalışmalar yapması daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Ayrıca, NSB'lerin salt ihracatın artırılması hedefine yönelik bir uygulama olmayıp, teknoloji ve know-how transferi...gibi hedeflerle de kuruldukları göz önünde bulundurularak politika oluşturulması daha uygun olacaktır.³⁵

TÜRKİYE'DE NSB'LERLE İLGİLİ SON DURUM

En son basında yer alan haberlere göre, NATO zirvesi için Türkiye'ye gelen ABD Başkanına, NSB'lerle il-

³³ <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/temmuz2003/Nitelikli%20sanayi%20bölgeleri.htm>

³⁴ ÖZER, ibid, sayfa 27

³⁵ ÖZER, ibid, sayfa 28

gili gelişme kaydedilmesini sağlamak amacıyla, konunun aktarıldığı, bundan bir süre önce taraflar arasında yapılan ön müzakerelerde yine bir sonuç alınmadığı, ABD'nin tekstil ürünlerini almamak, Türkiye'nin ise bu ürünlerin alınması konusunda ısrarcı olduğu, ABD'nin bu konuda motivasyonunun da azaldığı, ayrıca, Türkiye'deki sektör temsilcilerinin kendi aralarında konuyla ilgili ihtilafların çıktığı, tekstil dışındaki sektör temsilcilerinin, bu konuda ısrarcı olmanın gelişmeleri yavaşlattığı, diğer sektörlerin bundan zarar gördüğü, öte taraftan uygulamaya bir an önce geçilmesinin İsrail'le ticari ilişkileri geliştireceği dolayısıyla, bir an önce gerekli çalışmaların yapılmasını istedikleri, buna mukabil, tekstil sektörünün ısrarını sürdürdüğü, öte taraftan, 2005'te tekstil kotalarının kalkacağı da öne sürülerek, bu durumda, tekstil ile ilgili ısrarın iyice yersizleşeceği yönünde de eleştiriler yöneltilmektedir.³⁶

³⁶ <http://www.ntvmsnbc.com/news/276314.asp>

AB'de Tarımsal Destekler

Seçil TİRELİ¹
Gümrük Uzmanı

Tarım sektörü, emek yoğun nitelikte olması ve insanlığın temel ihtiyacı olan gıda ile ilgili olması nedeniyle daima köklü politikaların geliştirilmesine ve desteklemeye ihtiyaç duyulan bir sektör olmuştur. Tarım sektöründe geliştirilen politikalar ve anılan sektöre yapılan destekleme faaliyetleri ile gıda yetersizliklerinin önüne geçmek, gıda ihtiyacında ülke dışına bağımlılığı azaltmak, nüfusun önemli bir kısmını oluşturan tarımda çalışan kesiminin refah düzeyinin korunmasına çalışmak, üretimin büyük oranda doğal koşullara bağlı olması nedeniyle sektörde istikrarı sağlamak, tarım ürünlerinin piyasa fiyatlarının aşırı dalgalanmasını önlemek, gıda güvenliğinin doğrudan tarım sektörüne bağlı olması nedeniyle tüketiciyi korumak amaçlanmaktadır.¹

Dünyada uygulanan tarımsal destekleme politikaları; aşırı müdahale-

ci, müdahaleci, asgari müdahaleci, kendi şartlarına göre müdahaleci olarak sınıflandırılmaktadır. Bilindiği üzere dünyada tarımsal ürünler ticareti, özellikle gelişmiş ülkelerdeki aşırı destekleme altında biçimlenmekte olup, DTÖ kuralları ise tüm dünyada ticareti bozucu etkisi olan koruma/destekleme mekanizmalarının aşamalı olarak kaldırılmasını hedeflemektedir.²

Kuruluş aşamasında tarım dışındaki diğer alanlarda gümrük birliğine dayalı bir entegrasyon modeli benimseyen AB, sadece tarım alanında izlenecek politikada, üye ülkelerin ekonomileri ve politikalarını tek bir çerçevede bütünleştirme yolunu seçmiştir. Avrupa bütünleşmesi tarihinde "Ekonomik ve Parasal Birlik" çerçevesinde avronun tek para birimi olarak kabul edilmesine kadar Ortak Tarım Politikası (OTP), AB'nin en önemli politikası olarak görülmüştür.

¹ Gümrük Müsteşarlığı, Gümrükler Genel Müdürlüğü

² AB'de Tarımsal Destekleme Sistemi müdahaleci nitelikte olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde de AB içerisinde tarımın ekonomik öneminin giderek azalmasına, tarım sektöründe çalışanların toplam istihdam içerisindeki payının giderek gerilemesine, tarımsal destek harcamalarının giderek azaltılmaya çalışılmasına ve yeni ortak politikalar oluşturulmasına rağmen halâ Topluluk bütçesinin yarısı tarımsal harcamalara ayrılmış bulunmaktadır.

AB'de şu anda uygulanan tarımsal destekleme politikalarının ileriki yıllarda alacağı durumun değerlendirilebilmesi ve DTÖ üyesi olan AB'de şu anda yaşanmakta olan tarımsal destekleme konusundaki tartışmaların nedenlerinin daha iyi ortaya konulabilmesi için, DTÖ nezdindeki son gelişmelere de değinmek gerekmektedir.

9-14 Kasım 2001 tarihinde Katar'ın başkenti Doha'da düzenlenen DTÖ 4. Bakanlar Konferansı, DTÖ tarihindeki müzakere turlarının kapsam olarak en iddialısı olarak görülmüştür. Anılan konferans gerek gelişmekte olan ülkeler, gerekse gelişmiş ülkeler açısından önemli olan yeni bir çok taraflı ticaret müzakeresine yönelik kararlarla sonuçlanmıştır.

Buna göre, tarım ürünleri tarifeleri ve kotalarında indirimle gidilmesi,

ihracat sübvansiyonlarının tümü ortadan kaldırılmak üzere zamanla ihracat sübvansiyonlarının indirilmesi, ticareti bozucu etkisi olan iç desteklerin azaltılması amaçlarıyla yeni tarım taviz ve taahhütlerinin ne şekilde verileceğine dair usûllerin en geç 31 Mart 2003'e kadar karara bağlanması, üye ülkelerin tarım taviz ve taahhütlerini içeren taslak listelerini V. Bakanlar Konferansı'na kadar DTÖ'ye sunmaları öngörülmüştür. Doha Konferansı sonunda alınan bu kararlarla dünya piyasasına az gelişmiş ülkelerin de katılımı hedeflenmiştir.

DTÖ'nün eleştirilerinin de etkisiyle AB Komisyonu 10 Temmuz 2002'de, Ortak Tarım Politikası'nın temel amaçlarına bağlı kalarak, köklü değişiklikler öngören orta vadeli gözden geçirme planını kabul etmiştir. Avrupalı çiftçilere ödenen sübvansiyon miktarını azaltarak maddi kaynakların kırsal kalkınmaya harcanmasını hedefleyen reform, üye ve aday ülkeler arasında yoğun tartışmalara yol açmış ve reform planını destekleyen ülkeler, katılacak ülkelerin nüfusunun büyük çoğunluğunun tarımla geçinmesi nedeniyle yürürlükteki OTP çerçevesinde üye ülkelere binen yük artacağından, planın

genişlemeden önce yürürlüğe konmasını istemişlerdir.

O dönemde AB üyesi olan 15 ülkenin tarım bakanlarınca bu planın uzun uzun tartışılması süresince Almanya³, İngiltere, Hollanda, İsveç ve Danimarka tasarımı olumlu karşılayıp desteklerken, başını Fransa'nın⁴ çektiği diğer 10 ülke tarım nüfusunun zarar görmemesi için tarımsal desteklerin devamını istemiştir.

Bu planda öngörülen değişiklikler şunlardır:

- Daha katı bir çevre, hayvan sağlığı, gıda güvenliği standartları gereğince çiftçilere doğrudan ve dolaylı yardımlar,
- Çiftçilik için yıllık hesap denetim sisteminin yerleştirilmesi,
- Çiftçiliğin önündeki bürokrasinin azaltılması,
- Her çiftçiye yıllık maksimum 300.000 avro yardım,

³ AB Komisyonu üyesi Alman Michael Schreyer planda öngörülmemesine rağmen bütçedeki tarım harcamalarının da kısılması ve OTP'de yapılacak yenileme ile elde edilen tüm tasarrufların genişlemenin getireceği mali yükün finansmanında kullanılması görüşünde olduğunu belirtmiştir. Ancak, Almanya'nın en büyük iki çiftçi sendikası bu plana karşı çıkmıştır.

⁴ Fransa bu tartışmaların gerçekleştiği tarihte, tarıma verilen desteklerin %25'inden faydalanmakta idi.

- 10 yıllık dönem için arazinin %10'luk bölümünün üretimden çıkarılması,
- 7 yıllık dönem için, büyük ölçekli çiftçilere yapılan ödenekten yıllık %3 kesinti,
- Kırsal gelişimin desteklenmesi gereğince tüm doğrudan yardımlardan %20'ye varan kesinti,
- Tahıl müdahale fiyatlarında %5'lik kesinti,
- Çavdar müdahalesinin kaldırılması,
- Durum buğdayı için verilen özel primde indirim

Böylece AB Komisyonu gereğinden fazla üretime destek verilmemesini, çiftçilere ödenen para ile yapılan üretim arasındaki bağı kesilmesini, tarımsal desteklemenin çevre ve hayvan sağlığı, üretim kalitesi ve gıda güvenliği gibi parametrelerin ışığında insanların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değerlendirilmesini hedeflemiş bulunmaktadır. AB Komisyonu'nun Tarım, Kırsal Gelişme ve Balıkçılık'tan sorumlu üyesi Franz Fischler, Avrupa Parlamentosu Tarım Komitesi'nde yaptığı konuşmada önerilen reformları savunarak, AB'nin çevreye saygılı, tüketici güvenliğini gözetken, yüksek kaliteli ürünler sunan rekabet edebilir bir ta-

rım sektörüne ihtiyacı olduğunu; şu anki haliyle OTP'nin bu ihtiyaçları karşılayacak durumda olmadığını, bekleyip görmek yerine hemen harekete geçip gerekli reformların yapılması gerektiğini söylemiştir.

Fischler'in, OTP'nin böylelikle Dünya Ticaret Örgütü nezninde de daha savunulabilir olacağı yönündeki açıklamasından sonra çiftçi örgütü COPA-COGECA, Komisyon'un hazırladığı önerinin Amerika'nın yeni çıkardığı Tarım Yasası'nı hiç göz önünde bulundurmadığını, ABD'nin bu yasa ile küresel tarım ticaretini özellikle de Avrupa ile olan ticaret anlayışını değiştirdiğini ve kendi çiftçilerine tutarı milyarlarca dolara varan, %80 oranında yardım artışı öngördüğünü, böylelikle AB vatan-daşı çiftçilerinin rekabet güçlerinin azalacağını iddia etmiştir. Komisyon üyesi Fransız Michel Barnier; bu öneriye tamamen karşı olduklarını, 1999'da zaten bir reform yapıldığını, Fransa Tarım Bakanı Herve Gaymard; asıl sıkıntılarının parasal nitelikte olmadığını, kırsal bölgelerdeki nüfusun göreceği zarar olduğunu belirtmiş, Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ise, ancak 2006 yılında o zamanki mevcut olan 15 ve beklenen 10 üyenin ihtiyaçları doğrultusunda değişiklikler yapılabileceğini ve

Fransız tarım sektörünü hiçbir şekilde yapılması düşünülen tarım reformuna feda etmeyeceğini ifade etmiştir.

Komisyon bu önerisi ile mevcut OTP ile tarımsal desteklerden sadece %20'lik pay alan küçük üreticiyi korumayı da amaçlamıştır. Mevcut düzenleme ile yıllık 2 milyon avroya varan yardımlar alabilen büyük ölçekli çiftçiler, Komisyonun sunduğu öneri kabul edilirse bu rakam 300.000 avroya kadar inebileceğinden bu öneriye karşı çıkmışlardır.

OTP'ye en fazla mali katkıyı yapan Almanya, İngiltere, Hollanda ve İsveç belirtilen amaçlar doğrultusunda bir an önce reformların gerçekleştirilmesini isterken; desteklerden en çok faydalanan Fransa, İrlanda ve diğer Akdeniz ülkeleri reform önerisine bütünüyle karşı çıkarak, 2005'e kadar hiçbir değişikliğin yapılmaması görüşünü savunmuşlardır.

26 Haziran 2003'te AB üyesi ülkelerin tarım bakanlarının uzun süren tartışmalardan sonra uzlaşmaları sonucunda pakette yer alan ve tarımsal destekleri azaltacak önlemlerin hiçbirini alınmamış, bunun yerine "tarımsal desteklerin üretimle bağlantısının kesilmesine" karar verilmiş, bu uygulamanın ise en erken 2005'te başlayabileceği, isteyen ülkelerin ise bu

uygulamaya 2007 yılında da geçebileceği öngörülmüştür.

DTÖ Tarım müzakerelerinde yeni taahhütlere esas teşkil edecek şeklin verilmesinin 31 Mart 2003 tarihi itibarıyla sonuçlandırılmamış olması müzakerelerde yaşanan ilk ciddi sıkıntı olmuştur. Yaşanan tıkanıklığın aşılması yönünde AB ve ABD'nin 2003 yılı Ağustos ayı içinde bir araya gelerek yayımladıkları ortak öneri metninin de bir katkısı olmamış, aksine ortaya konulan metin, farklı ülke gruplarınca sadece ilgili tarafların çıkarlarına hizmet ediyor olması nedeniyle eleştirilmiştir.

10-14 Eylül 2003 tarihlerinde Cancun'da yapılan DTÖ V. Bakanlar Konferansı sırasında hazırlanan ve (Meksika Dışişleri Bakanı'nın adıyla) "Derbez Metni" olarak bilinen taslak Bakanlar Bildirisi metni, gelişmiş ülkelerce ticaretin serbestleştirilmesi yönünde sınırlı açılım öngörmesi, buna karşın geliştirmekte olan ülkeler tarafından aşırı liberal bulunması nedeniyle kabul görmemiştir. Tarım konusu da dahil olmak üzere, Derbez metninin tüm üye ülkelerce farklı itirazlara neden olması sonucunda; Cancun Bakanlar Konferansı başarısız olmuş ve kısa bir bildiri metninin yayımlanmasıyla sona ermiştir.

Söz konusu metinde Cancun'da DTÖ üyesi ülkelerin bakanlarının ortak bir bildiri üzerinde uzlaşamadıkları belirtilmiş, müzakerelerdeki tıkanmanın aşılabilmesi için üye ülkelerin üst düzey temsilcilerinin 15 Aralık 2003 tarihine kadar Cenevre'de DTÖ Genel Konsey toplantısında bir araya gelerek, müzakerelerin bundan sonraki çalışma programını belirlemeleri kararlaştırılmıştır.

Cancun Bakanlar Konferansı'nın ardından DTÖ Sekreteryası ve üye ülkeler bekleme sürecine girmiş ancak müzakerelerin ilerlemesi yönünde genel niyet beyanı paralelinde Ekim ayı ortalarından itibaren yeniden tüm müzakere alanlarında çalışmalar başlatılmıştır. Öte yandan, Cancun'da alınan karar uyarınca 15 Aralık 2003 tarihinde Genel Konsey toplantısı gerçekleştirilmiş, ancak toplantı Doha Kalkınma Gündemi'nin sürdürülmesi yönünde üye ülkelerin iyi niyetlerini beyan ettikleri, somut ve kapsamlı çalışma programı öngörmeyen genel bir kararla sonuçlanmıştır.

DTÖ müzakerelerinde yaşanan tıkanmanın aşılabilmesi yönünde 2004 yılı başından itibaren ABD ve AB tarafından girişimlerde bulunulmuştur. AB Komisyonu üyeleri

Pascal Lamy⁵ ve Franz Fischler tarafından 9 Mayıs 2004 tarihinde DTÖ üyesi ülke muhatap Bakanlarına iletilen mektup müzakerelerde olumlu bir hava oluşturmuş, üye ülkeler arasında 2004 yılı Temmuz ayı sonu itibarıyla bir çerçeve anlaşmanın sonuçlandırılması yönünde yeni bir gelişme ortaya çıkmıştır.

Doha Müzakere sürecini hızlandırmak üzere Temmuz sonuna kadar oluşturulmaya çalışılan çerçeve metnin taslağı 16 Temmuz 2004 tarihinde yayımlanmıştır. Üye ülkelerden gelen tepkiler doğrultusunda geliştirilen metin, 27-29 Temmuz 2004 tarihlerinde gerçekleştirilen Genel Konsey Toplantısı ve paralelinde yürütülen ve resmî olmayan danışmalar neticesinde son şeklini alarak, 31 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilmiştir.

Tüm bu müzakereler sonunda şu anda AB, tarımsal destekleri aynen sürdürmekte ve Birlik bütçesinin yarısı, yaklaşık 50 milyar avro, tarıma ve kırsal politikalara harcanmaktadır. Bu doğrultuda tarımsal ürün bazındaki iç desteklere ve tarım ürünleri ihracatının desteklenmesi uygulamalarına da devam edilmektedir.

⁵ AB Komisyonu'nun ticareten sorumlu üyesi

AB'de tarımsal desteklerin mevcut durumunu tasvir ederken "ekonomik ve parasal birlik" (EPB) kavramına da kısaca değinmekte fayda vardır. AB'de 1999 yılı başından itibaren kaydı para olarak kullanılmaya başlanan avronun 1 Ocak 2002 tarihinde resmen tedavüle girmesi ve 1 Temmuz 2002'ye kadar olan geçiş döneminin ardından nakdî anlamda da tek para birimi olarak kabul edilmesinin OTP üzerindeki etkileri olumlu olmuştur. Ortak fiyatların hayata geçirilmesini engelleyen döviz kuru farklılıklarının ortadan kalkması, OTP'nin çok karmaşık bir yapıya sahip "yeşil kur" sisteminin de sona ermesini sağlamıştır. Ancak, EPB ile ekonomik ve malî istikrara verilen önemin artması hem üye ülkelerin, hem de Topluluğun bütçe dengesinin korunmasının temel önceliklerden biri olmasına neden olmuştur.

AB'de tarıma sağlanan destekler ile hem ürün arzı güvence altına alınmış, hem de çiftçi gelirleri tatmin edici seviyeye ulaştırılmıştır. Aynı zamanda AB, uyguladığı tarım politikası sayesinde dünyada ABD'den sonra en büyük ikinci tarım ürünleri ihracatçısı olmuştur. Bu açılardan bakıldığında OTP'nin oluşturulmasından bu yana izlenen yenileştirme

hareketlerinin tarım sektöründe korumacı modernizasyon yöntemini benimseyen bir refah devleti politikası olduğu kabul edilmektedir.

DTÖ'de ihracat sübvansiyonları ve eş etkili uygulamaların müzakere sürecinde belirlenecek bir tarihte ortadan kaldırılması öngörülmektedir. Aynı şekilde ticareti bozucu etkileri olduğu kabul edilen tarımsal desteklerin de giderek indirilmesi ve nihayetinde de kaldırılması ile ilgili hususlar halen hem AB, hem de DTÖ bünyesinde hararetli şekilde tartışılmaktadır. Ancak halen AB bütçesinin yaklaşık olarak yarısı tarımsal desteklemeye ayrılmaktadır. Bu tutarın parasal olarak karşılığı yaklaşık olarak 45 milyar Euro'ya ulaşmaktadır. Bu durum DTÖ'nün, AB üzerinde ticareti bozucu nitelikte olduğu kabul edilen tarımsal desteklerin indirilmesi yönündeki baskılarını önümüzdeki yıllarda da sürdüreceğinin göstergesidir.

Ayrıca, AB'de yaşanan işsizlik sorunu OTP üzerindeki baskıların artmasına neden olmaktadır. İşsizlik oranının 2004 yılının Ağustos ayı itibariyle %9 olduğu⁶ AB'de, toplam aktif nüfusun %5'ini oluşturan tarım sektörü çalışanlarına bütçeden büyük

ölçekli destekler ayrılması AB içinde eleştiri konusu olmaktadır.

Tarıma verilen destekler DTÖ Tarım Anlaşması uyarınca sınırlandırıldığından, önümüzdeki yıllarda AB'de tarımsal desteklemenin kırsal kalkınmaya öncelik verilerek ve ağırlıklı olarak doğrudan destekleme yoluyla yapılacağı öngörülmektedir. Ancak yine de AB gibi gelişmiş ülkelerin ekonomik güçleri doğrultusunda tarımsal üretime verdikleri destekler, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ve az gelişmiş ülkelerin aleyhine bir durum ortaya çıkarmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin zaten kendi içsel ekonomik sorunlarıyla boğuşan tarım sektörleri, AB gibi gelişmiş ülkelerin tarıma verdikleri desteklerden ötürü bu ülkelerle rekabet edememektedirler.

Avrupa Birliği, ABD ile birlikte DTÖ'yü yönlendiren en önemli güçlerdendir. Tarımsal destekler konusunda hem AB ile ABD arasında yapılacak görüşmeler, hem de halen DTÖ bünyesinde muhtelif tikanmalarla devam eden tartışmaların varacağı nokta, dünya ticaretinin rekabetçi nitelik kazanması amacının önündeki engellerin kaldırılmasında izlenecek yolu ortaya çıkaracaktır. Bu yol da önümüzdeki yıllarda

⁶ Kaynak : Eurostat/News Release 122/2004, 5 Ekim 2004

Viner'in 1950 yılındaki çalışması ile gündeme gelen TYE-TSE analizi uluslar arası bütünleşme teorisi içinde bir kilometre taşı olarak görülmektedir. Burada Türkiye-AB Gümrük Birliğinin Türkiye üzerinde yaptığı TYE ve TSE etkilerinin tahmin edilmesi amacıyla istatistiksel bir çalışma yapılmıştır.

Jacquemin ve Sapir (1988) TYE ve TSE'nin ölçülmesinde aşağıdaki oransal toplamdan yararlanmışlardır:

$$(q-x)/d + m^i/d + m^*/d = 1$$

Yukarıda q bir ülkenin belirli bir maldaki yerli üretimini, x ihracatını, d tüketimini (üretim+ihtalat-ihracat), m^i GB içinden yaptığı ithalatı, m^* GB dışından yaptığı ithalatı göstermektedir.

Birinci oran bir ülkenin tüketiminin içindeki yerli üretimin katkısını göstermektedir. Bu oranın düşmesi TYE'yi gösterir. Çünkü tüketimin içindeki yerli üretimin payının azalması GB sonrası pahalı yerli üretimin ucuz üretim yapan başka bir üye ülkeden karşılandığını gösterir. İkinci oran tüketimin içinde üye ülkeden yapılan ithalatın payını göstermektedir. Bu oranın yükselmesi de TYE'yi temsil etmektedir. Üçüncü oran da benzer bir şekilde tüketimin içinde üçüncü ülkelerden yapılan ithalatın payını göstermektedir. Bu orandaki bir azalma TSE'nin göstergesidir. Çünkü bu durum ticaretin daha

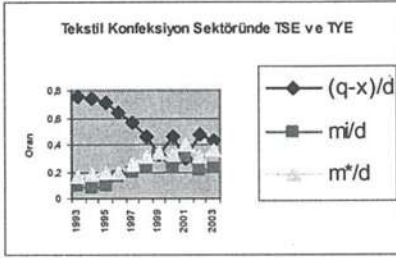
etkin olan üçüncü ülkelerin GB nedeniyle dışarıda kalması nedeniyle daha az etkin üye ülkelerden yapılmak zorunda kaldığını gösterir.

Yukarıdaki analizin bir uygulamasının yapılması amacıyla 1993-2003 yılları arası Türkiye'de tekstil-konfeksiyon ve demir-çelik sektörünün üretim, ithalat ve ihracat verilerine ulaşılmıştır (Demir-Çelik Ürünleri GB kapsamında değildir). Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı Dönemler İtibariyle İmalat Sanayi İstatistiklerinden söz konusu sanayilerin üretim değerleri hesaplanmış, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın yayınladığı Dış Ticaret İstatistikleri'nden de söz konusu sanayilerin ithalat ve ihracat rakamlarına ulaşılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda aşağıdaki tablo ve grafiklerde gösterilen sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 1-Tekstil-Konfeksiyon Sektörü

Yıllar	(q-x)/d	m^i/d	m^*/d
1993	0,753474648	0,086486929	0,16003842
1994	0,7445535	0,078178801	0,1772677
1995	0,713255884	0,088558048	0,19818607
1996	0,640972343	0,16698116	0,1920465
1997	0,55681133	0,198382036	0,24480663
1998	0,463012121	0,219634824	0,31735305
1999	0,328861674	0,326165307	0,34497302
2000	0,452630935	0,225961893	0,32140717
2001	0,289103219	0,31141269	0,39948409
2002	0,474278186	0,211605612	0,3141162
2003	0,429673457	0,219524667	0,35080188

Tablonun incelenmesi sonucunda $(q-x)/d$ oranının düşüş eğiliminde olduğu, m^i/d oranının yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu da TYE'nin pozitif olduğunu gösterir. m^*/d oranının yükselmesi de TSE etkisinin olmadığını göstermektedir. Buradan da GB'nin söz konusu sektör üzerinde olumlu bir etki bıraktığını söyleyebiliriz.

Şekil 1

Yukarıdaki tablodan hareketle analiz için ihracat tarafının da değerlendirilebilmesi açısından x^i/q , x^*/q ve x/m oranları da hesaplanmıştır. Burada x^i GB üyelerine yapılan ihracatı, x^* GB dışına yapılan ihracatı, x/m ise ihracatın ithalatı karşılama oranını göstermektedir.

Tablo 2-Tekstil-Konfeksiyon Sektörü

Yıllar	x^i/q	x^*/q	x/m
1993	0,36058495	0,16791531	3,42586943
1994	0,37032453	0,20390158	3,93097129
1995	0,35715717	0,19789429	3,10294666
1996	0,40514182	0,21595634	2,92647555
1997	0,41411497	0,27011749	2,7224229
1998	0,48102245	0,29542994	2,99483352

1999	0,5692994	0,31180393	3,63126844
2000	0,50231334	0,27821745	2,94090111
2001	0,5807894	0,31618733	3,54072553
2002	0,48359048	0,28345783	2,97053045
2003	0,51709222	0,2917499	3,18776641

Tablo incelendiğinde tekstil-konfeksiyon sektöründe ihracatımızın daha çok GB üyelerine yöneldiği görülmektedir. Ayrıca ihracatın ithalatı karşılama oranı dalgalı bir seyir izlemektedir.

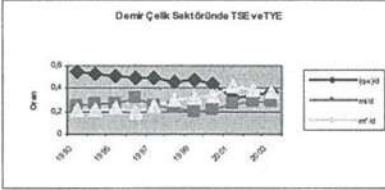

Şekil 2

Tablo 3-Demir-Çelik Sektörü

Yıllar	$(q-x)/d$	m^i/d	m^*/d
1993	0,54516449	0,24980989	0,20502562
1994	0,524487822	0,27032268	0,2051895
1995	0,510723724	0,26113535	0,22814093
1996	0,487336115	0,31331969	0,19934419
1997	0,499016495	0,25203924	0,24894426
1998	0,460384297	0,2314443	0,3081714
1999	0,483026709	0,19178041	0,32519288
2000	0,444257275	0,2124711	0,34327163
2001	0,315296902	0,26019754	0,42450555
2002	0,335528269	0,27505526	0,38941647
2003	0,363267642	0,27490848	0,36182388

Benzer şekilde demir çelik sektörünü incelediğimizde $(q-x)/d$ oranının düşmesi ve m^i/d oranının az da olsa yükselmiş olması TYE'nin varlığını göstermektedir. m^*/d oranının yükselmiş olması TSE'nin düşük olduğunu göstermektedir.

Şekil 3

Demir-Çelik sektöründe ihracatın yapısı ve ihracatın ithalatı karşılama oranına baktığımızda ise aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

Tablo 4-Demir-Çelik Sektörü

Yıllar	x_i/q	x^*/q	x/m
1993	0,02351439	0,32867105	0,65161923
1994	0,05886927	0,41369227	0,98823529
1995	0,08605841	0,29668849	0,64726225
1996	0,07664609	0,334075	0,66255507
1997	0,09836508	0,31517942	0,70239055
1998	0,1360258	0,29972113	0,65886483
1999	0,18085014	0,2940473	0,84500393
2000	0,17782694	0,27672849	0,66618829
2001	0,23389444	0,48069177	1,15291446
2002	0,17553696	0,48258615	0,97205313
2003	0,19016951	0,38803067	0,78206278

Tablodan görüldüğü gibi demir-çelik sektöründe ihracatımızın büyük çoğunluğunu GB dışındaki ülkelere yapılmaktadır. Ayrıca ihracatın ithalatı karşılama oranı da artış göstermiştir.

Şekil 4

Değerlendirme:

Gümrük Birliği'nin tamamlanmasını takiben geçen beş yılda, bu sürecin Türkiye ekonomine etkilerine yönelik çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. İlgili çalışmaların bir kısmı 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nı bir ticaret anlaşması gibi ele alarak tam üyelik perspektifi ortaya koyulmaksızın müzakere edildiği ve bu çerçevede Gümrük Birliği'nin Türkiye ekonomisine zarar verdiği sonucuna varmaktadır. Bu yaklaşım içerisinde Gümrük Birliği ile Türkiye'nin tek taraflı tavizler üstlendiği ve ulusal ticaret politikasının Birliğin ticaret politikasına tabi olduğu eleştirileri yöneltilmektedir. Söz konusu değerlendirmeler yapılırken öncelikle Gümrük Birliği'nin

tamamlanması ile Türk dış ticaretinde Avrupa Birliği lehine ithalat artışı ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin tercihli ticaret rejimine uyum zorunluluğu temel argüman olarak alınmaktadır. Ayrıca ilk aşamada Türkiye'nin gümrük duvarlarını sıfırlaması ile belirli bir kamu gelir kaybına maruz kalacağı iddia edilmekte ve ilerleyen dönemde Avrupa Birliği'nden gelen mallarla rekabet edemeyen firmaların kapanması ya da pazar kaybına uğraması ile işsizliğin artacağı üzerinde durulmaktadır.²

Belirtilen noktalarda yoğunlaşan eleştirilerde, Gümrük Birliği'nin Türkiye ekonomisine etkileri değerlendirilirken temel alınması gereken iki önemli husus gözden kaçırılmaktadır. Öncelikle Gümrük Birliği, nihai aşamada Avrupa Birliği ile tam entegrasyon yönünde Ortaklık Anlaşması, Katma Protokol ve son olarak 1/95 sayılı OKK ile Türkiye'nin üstlendiği bir yükümlülüktür. Gümrük Birliği süreci 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi toplantısı ile başlatılmamış aksine söz konusu toplantıda Katma Protokol ile başlayan sürecin tamamlanmasına ilişkin bir karar alınmıştır. Bu karar aynı zamanda Türkiye'nin

uygulamada 1971 yılında AB piyasasında sanayi ürünleri ihracatına ilişkin tek taraflı olarak elde ettiği hakların eşitlenmesi anlamına gelmektedir. Bir başka ifadeyle Gümrük Birliği'nin etkilerine yönelik değerlendirmelerin Türkiye'nin yükümlülüklerini yerine getirdiği 1996 yılından başlatılması, Türkiye'nin 1971 yılından itibaren sanayi ürünlerini sıfır gümrükle AB ülkelerine ihraç imkanı elde etmesi ve bu imkanın yıllar boyunca yarattığı değişim ile ekonomiyeye katkısının göz ardı edilmesi eksik ve yanıltıcı sonuçlar doğurmaktadır.

Bir diğer önemli husus Gümrük Birliği çerçevesinde gerçekleştirilen mevzuat uyumunun, 10-11 Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesi'nde Avrupa Birliği'ne adaylığı teyit edilen Türkiye'nin, Kopenhag kriterleri kapsamındaki müktesebat uyum çalışmalarında önemli yol almasını sağlamış olmasıdır. Gümrük Birliği ile bu alanda kaydedilen mesafe, Türkiye'nin diğer aday ülkelere oranla avantajlı duruma geçmesi sonucunu doğurmuştur.

Gümrük Birliği'nin bir başka temel özelliği, bir ekonomik entegrasyon modeli olarak Dünya Ticaret Örgütü'nün uluslararası ticarete getirdiği kurallar çerçevesinde yapılandırılmış olmasıdır. Türkiye'nin,

² İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, "Gümrük Birliğinin Türkiye Ekonomisine Etkileri", (2000), No: 159. s. 16

Gümrük Birliği sürecinde gerçekleştirdiği her çalışma taraf olduğu Dünya Ticaret Örgütü üyeliğinden doğan yükümlülükleri ile örtüşmektedir. Ticaretin hızla liberalleştiği global ekonomi ortamında Gümrük Birliği, Türkiye'nin bu süreçte her halükarda yerine getirmesi gereken uluslararası standartları yakalamaya yönelik çalışmalara ivme kazandırmıştır. Gümrük Birliği, 1980 yılı itibariyle ticaret politikasını uluslararası piyasalara açılmak yönünde belirleyen Türkiye için, küresel entegrasyonun ekonomik koşullarını belirleyen Dünya Ticaret Örgütü üyeliği çerçevesindeki yükümlülüklerinin çok daha kapsamlı ve kısa sürede yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Gümrük Birliği ile Türkiye uluslararası piyasalarla bütünleşme yönünde önemli bir sınavı geçmiş, dünyanın en önemli ekonomik bloklarından biri içerisinde yer almayı başarmıştır.

Gümrük Birliği ulusal ve uluslararası düzeyde Türk sanayiinin üretim kalitesini nihai tüketicinin maksimum faydasını ön koşul olarak ele alıp yükseltmesi, böylece rekabet kapasitesini artırması yönünde gerekli çalışmalara bir çerçeve olmuştur. Bu yönde gerek kamu düzeyinde ilgili kuruluşlara gerek Türk sanayisine, çalışmalara bir an önce baş-

lamaları yönünde ivme kazandırmış, üretim kalitesi ve tüketici memnuniyetinin marjinal karın temel belirleyicisi olduğu yönünde zihniyet değişikliğine neden olmuştur.³

Türkiye'nin, Birliğe adaylığının daha geç teyit edilmesine rağmen Gümrük Birliği ile tam entegrasyonun ekonomik boyutuna yönelik alanlarında diğer aday ülkelerle kıyaslandığında ileri bir aşamadan mevzuat uyum çalışmalarına başladığı görülmektedir. Bu durum, AB yetkilileri tarafından da çeşitli platformlarda ifade edilmiş, müzakerele başlandıktan sonra Türkiye'nin göreceli olarak hızlı ilerlemesinin beklendiği dile getirilmiştir. Türkiye'nin Gümrük Birliği süreci ile diğer aday ülkelerle karşılaştırıldığında kazanmış olduğu bir önemli ayrıcalık da mevzuat uyum çalışmalarının hazırlık aşamasına ilişkin bir yöntem pratiği edinmiş olmasıdır. Bu çerçevede Türkiye, diğer aday ülkeler gibi mevzuat hazırlama safhasına ilişkin olarak değil, mevzuatı uygulamaya yönelik bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Ancak 1998 yılından itibaren Avrupa Birliği ile müzakere sürecine geçmiş olan diğer aday ülkelerin önemli ilerlemeler kaydettikleri dikkate alınırsa Türkiye'nin sahip olduğu ayrıcalıklı

³ a.g.e. s.17

durumu hali hazırda koruyamadığı ortaya çıkmaktadır. Müzakere aşamasında olmayan tek aday ülke olarak Türkiye'nin, Gümrük Birliği sürecinde uyum çalışmalarını gerçekleştirmek yönünde yakaladığı ivmeyi kaybetmemek için önümüzdeki dönemde çaba göstermesi gerekmektedir.

Türkiye, makro ekonomik dengeleri sağlamlaştırdığı, yapısal reformları tamamladığı, yabancı sermaye ve teknoloji transferini gerçekleştirdiği takdirde Gümrük Birliği ortamından optimum faydayı sağlayabilecektir. Gümrük Birliği ilişkisi Türkiye'nin çağdaşlaşma yönünde en temel hedefi olan Avrupa Birliği tam üyeliği yolundaki önemli bir kilometre taşıdır.

Bu noktada Türkiye açısından yapılması gereken, istikrarın sağlanamamasından kaynaklanan sorunlar ve art arda yaşanan krizleri Gümrük Birliği ile açıklamak yerine, büyük oranda Gümrük Birliği nedeniyle AB norm ve standartlarına ulaşma yolunda kaydedilen mesafeyi iyi kullanmak ve özellikle adaylık süreci çerçevesinde Ulusal Programda yer alan hedeflere en kısa sürede ulaşarak AB tam üyeliğine doğru hızla ilerlemek olmalıdır.

KAYNAKÇA

- ARSLAN,M/USUL,A.
(2002),”Gümrük Birliğinin Türk Ekonomisi ve Bütçesine Etkilerinin Analizi”, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 1-86.
- BALASSA, A.(1962), *The Theory of Economic Integration* (Allen and Unwin, London)
- BALDWIN,R.(1984),”Trade Policies in Developed Countries”, *Handbook of International Economics*,Vol:1,571-519
- CLAUSING,K.(2001),”Trade Creation and Trade Diversion in the Canada-US Free Trade Agreement”,*Canadian Journal of Economics*,Vol:34,no:3,677-696
- ENDOH,M.(1999),”Trade Creation and Trade Diversion in the EEC,the LAFTA and the CMEA:1960-1994”,*Applied Economics*,31, 207-216
- FERNANDEZ,R.(1997),”Returns to Regionalism:An Evaluation of Non-Traditional Gains From RTA's”,NBER Working Paper No:5970, 1-34.
- FOROUTAN,F.(1998),”Does Membership in A Regional Preferential Trade Agreement Make a Country More or Less Protectionist”
<http://ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/1898.html> (12/06/2004)
- HARRISON, G/ RUTHERFORD,T/
TARR,D (1997), “Economic Implications for Turkey of a

- Customs Union with European Union", *European Economic Review*, 41, 861-870
- HARTLER,C/LAIRD,S.(1999),"The EU Model And Turkey-A Case For Thanksgiving?", WTO Staff Working Paper TPRD-99-01.
- İKTİSADİ KALKINMA VAKFI YAYINLARI,(2000),"Gümrük Birliğinin Türkiye Ekonomisine Etkileri",No:159.
- KONISHI,H/ KOWALCZYK,C/SJOSTROM,T.(2003)," Free Trade, Customs Unions, and Transfers".
<http://fmwww.bc.edu/ec-p/wp568.pdf>
(03/02/2204)
- KÖSE, A / RIEZMAN, R.(1999), "Understanding the Welfare Implications of Preferential Trade Agreements", CSGR Working Paper no: 45/99, 1-29
- KOWALCZYK,C.(1990),"Welfare and Customs Unions",NBER Working Paper no:3476,1-17
- KRUEGER, A.(1995),"Free Trade Agreements versus Customs Unions", NBER Working Paper no:5084, 1-29
- KRUEGER, A.(1999),"Trade Creation and Trade Diversion Under NAFTA", NBER Working Paper no:7429,1-32
- KRUEGER,A.(1984),"Trade Policies in Developing Countries",Handbook of International Economics,Vol:1,519-569
- KRUGMAN, P.(1989), "Is Bilateralism Bad?", NBER Working Paper no:2972, 1-25
- MEADE, J.(1953), *Problems of Economic Union*, (University of Chicago Press, Chicago)
- MERCENIER, J / YELDAN,E.(1997), "On Turkey's Trade Policy:Is a Customs Union with Europe Enough?", *European Economic Review*, 41, 871-880
- MIRUS,R/RYLSKA,N."Economic Integration: Free Trade Agreements VS. Customs Unions"
http://www.iir.gov.ab.ca/trade/media/WCER_customs_%20union_paper_shortversion.pdf (4/01/2004)
- PANAGARIYA,A/KRISHNA,P(2001), "Necessarily Welfare-Enhancing Free Trade Areas"
<http://ideas.repec.org/a/eee/inecon/v57y2002i2p353-367.html>
(02/05/2004)
- PANAGARIYA,A/DUTTAGUPTA,R(2000),"Politics of Free Trade Areas:Tariffs versus Quotas"
<http://ideas.repec.org/a/eee/inecon/v58y2002i2p413-427.html>
(11/08/2004)
- POMFRET, R.(1997), "The Economics of Regional Trading Agreements", World Bank Policy Research Working Paper no:2501, 1-132
- SCHIFF, Maurice."Multilateral Trade Liberalization, Political Disintegration,and the Coice of

Free Trade Agreements versus
Customs Unions”

<ftp://econworldbank/org/does/1104.pdf>
(4/01/2004)

SEYİDOĞLU, H.(2003), Uluslararası
İktisat, (Güzem Can Yayınları
No:20, İstanbul)

SEYİDOĞLU, H.(1991), Uluslararası
İktisat, (Güzem Yayınları No:3,
İstanbul)

THIRWALL, A.(2000), “Trade Agree-
ments, Trade Liberalization and
Economic Growth”, African
Development Bank Report, 129-
161

TOVIAS, A.”The Theory of Economic
Integration:Past and Future”

http://www.ecsanet.org/conferences/ec_saworld2/tovias.htm (15/12/2004)

VINER, J.(1950), The Customs Union
Issue, (Carneige Endowment for
International Peace, New York)

WHALLEY, J.(1996), “Why Do
Countries Seek Regional Trade
Agreements?”, NBER Working
Paper no:5552, 1-36

WORLD TRADE ORGANIZATION
(1995),”Regionalism and The
World Trading System”,
(Geneva).

YARDIM,H.(1998),”Bölgesel Bütün-
leşme Teorileri ve Bölgesel Ha-
reketler Türkiye Etkileşimi”,
Yüksek Lisans Tezi,Gazi Üniver-
sitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları Uygulamasında Avrupa Topluluğu İle Türk Gümrük Mevzuatı Üzerine

Hakan DENİZ

Gümrük Uzman Yardımcısı

1. AVRUPA BİRLİĞİ UYGU- LAMASI¹

Vergilerin uyumlaştırılmasında uluslar arası seyahatlerdeki ithalatta vergi iadesi ve tüketim vergileri muafiyeti ile ilgili yönetmelik ve idari işlem düzenlemeleri ile ilgili hukuki düzenleme 69/169/EEC sayı 28.05.1969 tarihli Konsey Direktifi'dir.

Yolcular tarafından ticari olmayan eşyanın ithalinde topluluk vergi muafiyeti ayarlamaları, topluluk içi seyahat ve üye ülke ile üçüncü ülke arasında seyahat hakkında yürürlüğe konulma amacıyladır.

Konsey Direktifi 94/4/EC -14 Şubat 1994 (Konsey Direktifi 94/75/EC - 22 Aralık 1994 ve Kon-

sey Direktifi 98/94/EC -14 Aralık 1998 tarafından değiştirildi).²

Bu Direktifler ithalatta muamele vergisi ve özel tüketim vergisine istisna getirir.

Topluluk ve üçüncü ülkeler arasında seyahat bağlamında istisna:

- ticari mahiyette olmadığı ispat edilen ve değeri kişi başına 175 Avro'yu geçmeyen yolcuların kişisel bagajlarındaki eşyalara uygulanır;
- 15 yaş altı yolcular için 90 Avro'ya düşürülebilir;

Topluluk içinde 1 Ocak 1993 tarihinde sınırların kaldırılması, üye ülkeler arasında seyahat ederken

¹ Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü.

² Yürürlüğe Giriş Tarihi: Almanya Federal Cumhuriyeti ve Avusturya Cumhuriyeti için Konsey Direktifi 94/4/EC-01.01.1998
Almanya Federal Cumhuriyeti ve Avusturya Cumhuriyeti için Konsey Direktifi 98/94/EC-01.01.2003

vergi istisnalarının bundan sonra uygulanmaması anlamına gelmektedir. Bununla beraber havaalanlarında, uçaklarda ve feribotlarda, üye ülkeler arasında seyahat edenlere vergisiz satışlar 30 Haziran 1999'a kadar mümkün olabilecekti. Satıcı tarafından denetlenmesi gereken bu satışlar, üçüncü ülkelerden gelen yolculara da uygulanabilir.

Vergisiz eşya ithalindeki Topluluk tarafından konulan miktar kısıtlamaları tütün ürünleri, alkollü içecekler, parfümler, kahve ve çaya yöneliktir. Üçüncü ülkelerle Topluluk arasındaki seyahatteki kısıtlamalar, üye ülkeler arasındaki seyahatteki kısıtlamalardan farklıdır. Tütün ürünleri, alkollü içkiler ve kahve için getirilen istisna 15 yaşından küçük yolcular için geçerli değildir.

Üye ülkeler belli koşullara bağlı olarak, sağladıkları istisnaları azaltabilir ve eşya için getirilen istisna sınırlarını aşağı çekebilirler.

Üye ülkeler, eğer ECU'ya geçişleri milli para miktarı karşısında % 5 ten daha az bir değişim oranı ile ya da bu miktarın azaltılması durumu meydana gelirse, istisnaları yürürlükten kaldırabilirler.

Yolcular İçin Vergi Muafiyetleri :

Bir AB üyesi olmayan ülkeden AB'ye giriş yapıldığında, yolcunun

kişisel bagajında ticari mahiyette olmayan eşya aşağıdaki limitler dahilinde gümrük vergilerinden, KDV ve diğer tüketim vergilerinden muaf olarak ithal edilebilir.

Tütün Ürünleri	200 sigara ya da 100 sigarillo (her birinin ağırlığı 3 gr'dan ağır olmayan puro- lar) ya da 50 puro ya da 250 gram tütün
Alkollü İçkiler	% 22 'den fazla hacimli 1 litre alkollü içki ya da 2 litre kuvvetlendirilmiş şarap ya da köpüklü şarap ya da 2 litre köpüksüz şarap
Parfüm	50 gram
Eau de toilette	250 ml
Diğer eşya	Değeri 175 Avro'ya kadar (1) (2) (3)

(1) Bu limit dahilinde, Finlandiya kişi başına 16 litre birayı kabul etmektedir.

(2) Üye ülkeler bu limiti 15 yaş altı yolcular için 90 Avro'ya indirebilir.

(3) Geçici ithal edilmiş ya da geçici ihracından sonra yeniden ithal

edilmiş kişisel eşyanın değeri bu miktarın belirlenmesinde dikkate alınmaz.

Bu bağlamda ithalatlar eğer ara sıra meydana geliyorsa ve yolcuların kişisel ya da ailevi kullanımları niyetiyle gümrüğe sunulduğu takdirde bu ithalatların ticari mahiyet arz etmediği kabul edilir.

Yukarıdaki tablodaki limitler şu ülkelerden de geliyorsanız kabul edilir:

- Kanarya Adaları
- Şanel Adaları
- Cebelitarık
- KDV ve AB tüketim vergilerinin geçerli olmadığı diğer bölgeler

Yolcular için muafiyetleri kapsayan AB mevzuatı 69/169/EEC sayılı Direktif'te (KDV ve tüketim vergilerini de kapsamaktadır) ve 918/83 sayılı Yönerge'nin 46. maddesinde (gümrük vergilerini de kapsamaktadır) bulunabilir.

Bu kurallara rağmen eşyanın ithali, özel olarak Topluluk ve/veya ulusal mevzuat ile kısıtlanabilir ya da yasaklanabilir.

Uluslararası Yolculara Belirli Alanlardaki Kısıtlamalar:

1. Hayvansal Ürünler

Bazı istisnalar dışında Topluluk kuralları et, et ürünleri, süt ve süt

ürünlerinin yolcular tarafından girişine izin vermemektedir.

2. Hayvanlar, Bitkiler veya Washington Konvansiyonu'nun Kapsadığı Bunlara Ait Parçalar

Yolcular, mutlaka vahşi yaşama ait hayvanların veya bitkilerin ve bunlara ait parçaların Washington Konvansiyonu tarafından korunduğuna dikkat etmek zorundadırlar. (CITES)

Bunların numunelerinin ithali CITES Konvansiyonu'nun uygulamasında aşağıdaki Topluluk kuralları ile katı bir şekilde kısıtlanmıştır.

Doldurulmuş hayvanlar, yağmur çubukları (kaktüsten yapılmış), deniz kabukları, mercanlar, ve hayvan ve bitkiden imal diğer değerli eşya Avrupa Topluluğu'nda gümrük memurları tarafından en çok müsadere edilen vahşi yaşam turist hatıralarındandır. Vahşi yaşam hatıralarını turistler evlerine götürmek isteyebilirler, ancak dikkat edilmelidir ki birçok hayvan ve bitki çeşidinin, parçalarının ve bunlardan imal edilmiş ürünlerin ticareti CITES ve AB Vahşi Yaşam Ticaret Yönergeleri'nin kontrolü altındadır.

Bu yüzden bu tür hediye ve hatıra eşyasının AB'ye girişinde ya bir izin istenecek ya da bunların girişi yasaklanacaktır. Vahşi Yaşam Hatıra Eş-

yası Rehberi bir izin istenen vahşi yaşam hatıra eşyası için ne talep edileceği ve uluslar arası ticareti yasaklandığı için satın almaktan kaçınılması gerektiği hakkında bilgi verir.

3. Evcil hayvanlar

Evcil hayvanların sahipleri evcil hayvanlarla ilgili topluluk kurallarına uymak zorundadırlar. Aşağıdaki kurallar köpekler, kediler ve gelinciklerin dolaşımında üye ülkeler ve üçüncü ülkelerden AB'ye girişinde uygulanacaktır:

3 Haziran 2004'ten itibaren evcil hayvanların dolaşımının koşulları Avrupa Parlamentosu'nun 26 Mayıs 2003 tarih, 998/2003 sayılı yönergesinde belirtilen koşullar ile uyumlaştırılmıştır.

Üye ülkeler arasında ve üçüncü ülkelerden gelen evcil hayvanlarla ilgili hayvan sağlığı şartları bu yönergede bulunmaktadır.

Evcil hayvan sahipleri AB içerisinde seyahat ederken gerekli belgelerin tamamlanabilmesi için veterinerleriyle bağlantı kurmalıdırlar. AB dışından gelen evcil hayvan sahipleri için bazı özellik gösteren kurallar uygulanır.

4. Aşağıdaki alanlardaki yasaklar ve kısıtlamalar ulusal mevzuat tarafından belirlenir:

- Uyuşturucular

- İlaçlar
- Silahlar
- Patlayıcı maddeler
- Cinsel içerikli materyaller

Havayolu ile seyahat:

AB'nin iç sınırları olmayan alanda, AB içi yolcu beraberli eşyanın dolaşım serbestisinin sağlanması önemli bir husustur. Bu nedenle başka ülkelerden gelen veya başka ülkelere giden bagajın kontrolünün sağlanması amacıyla kurallar konmuştur. Bu bölümde AB havaalanlarında nerede ve ne zaman bu gümrük kontrollerinin düzenlendiği kısaca açıklanmıştır.

Konu ile ilgili başlıklar ve açıklamaları şöyledir:

a.) Bu kontroller pratikte nasıl işlemektedir?

b.) AB içi seyahat eden yolcular için çıkış

c.) Etiket örnekleri

d.) Notlar

e.) Terimler sözlüğü

a) Bu kontroller pratikte nasıl işlemektedir?

1. Uçuş AB içinde yapıldıysa (Örn: Dublin-Varşova)

Bagaj Varşova'ya varışta herhangi bir gümrük kontrolüne tabi olmamaktadır. (Not 2) Yolcu havaalanından "AB yolcuları için ayrılmış

çıkış"tan çıkış yaparak ayrılır. Tescil edilmiş bagaja Dublin'de bagajın varışta kontrole tabi olmadığını ifade eden yeşil köşeli bir etiket verilir. (Not 2)

2. Uçuş AB içinde yapılmamış- sa (Örn: Moskova-Prag)

Tescil edilmiş bagaj ve el çantasının ikisi de Prag'da gümrük tarafından kontrol edilmek zorundadır. Tescilli bagaja Moskova'da kontrolü gerektiğini ifade eden normal bir etiket (yeşil olmayan) verilir.

3. Bir AB havaalanından aktarma yaptıktan sonra yolcuyla son durak olan başka bir AB havaalanına götürecektir olan AB dışındaki bir havaalanından çıkan uçakla seyahat yapılmışsa (Örn: Toronto-Londra-Budapeşte arası aynı hava taşıtı ile)

Bu durumda hemen hemen 2. maddede açıklanan bir durum söz konusudur ve bagaj ile el bagajı Budapeşte'de kontrol edilir.

4. Bir AB dışı havaalanından son durağı AB içinde başka bir havaalanı olan bir uçağa AB 'deki bir havaalanından binildiyse (Örn: Meksika-Madrid-Atina; Atina'ya gitmek üzere Madrid'den yola çıkıyorsanız)

Uluslararası bir uçuş yapıldığından bagaj Atina'da kontrol edilmek

durumundadır. Yine de genel olarak yeşil köşeli etiketli tescil edilmiş bagajlar kontrol edilmemektedir.

5. AB üyesi olmayan bir ülke havaalanı ile AB üyesi olan bir ülkedeki havaalanı arasında bir başka AB üyesi ülke havaalanında uçak değişikliği yapılarak uçuş yapıldıysa (Örn: Amsterdam'da bir hava taşıtı değiştirilerek Tokyo-Kopenhag-Amsterdam arası)

El bagajının gümrük tarafından kontrol edilmesi gereken Kopenhag'da ilk uçağa binilir. Aynı zamanda, Tokyo'da normal bir etiket (yeşil köşeli olmayan) verilmiş olan tescil edilmiş bagaj ilk uçağın bagaj kasasından transfer edilir. Amsterdam'a varışta, teoride, tescillenmiş bagajın kontrol edilebilmesi de mümkünken, el bagajı gümrük tarafından (Not 2) kontrol edilmek durumundadır.

Eğer ikinci AB üyesi ülke havaalanının üçüncü ülkelerle hava trafiği donanımlı değil ise, tescillenmiş bagajın ilk AB üyesi ülke havaalanında kontrol edilmesi gerekmektedir.

6. Bir AB üyesi olmayan ülke havaalanından aktarma yapmaksızın iki AB üyesi ülke havaalanı arasında uçuş yapıldığında (Örn: Uçak değiştirilerek ya da değiştirmeyerek Roma-Zürih-Paris arası)

Tescil edilmiş bagaja Roma'da yeşil köşeli bir etiket verilir ve Paris'te kontrol edilmek zorunluluğu bulunmamaktadır. (Not 2) Yine de el bagajının 4. maddede yer alan sebeplerden dolayı kontrol edilmesi gerekmektedir.

b) AB içi seyahat eden yolcular için çıkış:

Çıkışlar, AB üyesi ülke havaalanlarında AB içi yolcular için basit bir yolla ayrılır. Bu nedenle, işaretler bir Avrupa Bayrağı ya da yeşil köşeli bir etiketle ya da bu ikisinin bir kombinasyonu ile gösterilir.

c) Etiket örnekleri:

Büyük havaalanlarında, yolcuların bir AB üyesi olan ya da olmayan ülke havaalanından başlasa bile yolcu akışlarını yolculuklarının varış noktalarına göre ayırmak her zaman mümkün olmamaktadır. Bu yüzden havaalanlarının umumi bölgelerinde bu iki kategorideki yolcular karışabilmektedir. Yine de AB üyesi ülke havaalanındaki tescilli bagaj kontrole tabi olmazken, AB üyesi olmayan bir ülke havaalanından gelen eşya kontrole tabi tutulmaktadır.

Bu yüzden, bagajların denetlendiği havaalanlarına göre hızlı ve etkili bir tanımlamaya tabi tutulabilmesi ve bunun vasıtasıyla üçüncü ülkelerden gelen bagaj kontrolünün, diğer

bagajların serbest dolaşımını sağlayarak, optimize edilmesi için serbest dolaşımdaki bagajlara, modeli diğer ülkelerde kullanılanlardan farklı olan yeşil bir etiket verilir.

Yeşil Köşeli Etiket

Bu etiket bagajın bir AB üyesi ülke havaalanında tescil edildiğini gösterir.

Normal Etiket

Bu etiket genel olarak AB gümrük bölgesinde olmayan bir havaalanında bagajın kontrol edilmiş olduğunu ifade eder. Bu etiketler AB'de yapıştırılmış diğer etiketlerden farklı olarak yeşil bantlarla sınırlandırılmamıştır.

d) Notlar:

Not 1 : Burada verilen bilgiler yalnızca bagaj (eşya) üzerindeki kontrol içindir, kişileri kapsamamaktadır.

Not 2 : Burada verilmiş olan bilgiler, bagajın uyuşturucu, silah ve kamu sağlığı açısından kontrolüne gerek duyulması halinde, gerek hava ulaşımının güvenliği, gerekse üye ülkelerin getirdiği yasaklar ve kısıtlamalar çerçevesinde Avrupa Topuluklarını kuran anlaşmalarla tam uyumlu olmadığı sürece hüküm ifade etmemektedir.

e) Terimler Sözlüğü

AB içi Seyahat :	Yolcuların AB içi uçuş yapmasını ifade eder.
AB içi Uçuş :	Bir hava taşıtının herhangi bir aktarma olmaksızın, başlangıcı ya da sonu bir AB üyesi olmayan ülkeden yapılmayan, iki AB üyesi ülke havaalanları arasındaki hareketini ifade eder.
Tescillenmiş Bagaj :	Çıkış havaalanında bir defa tescillenen ve yolcular tarafından (uçuş sırasında ya da aktarma varsa burada) ulaşılamaz nitelikte olan bagajı ifade eder. Bu bagaj uçağın bagaj kasasında bulunur.
El Bagajı :	Yolcu tarafından uçağın kabinine getirilen bagajı ifade eder.

Avrupa Birliği İçinde Seyahat Eden Yolculara Feribotların Ve Uçakların Bordasında Ya Da Havaalanlarında Satılan Eşya İçin 1 Haziran 1999'dan İtibaren Geçerli Olan Kdv Ve Özel Tüketim Vergileri Talimatı Hakkında Komisyon Notu

Topluluk İçi Dolaşım Esnasında veya Öncesinde Satılan Eşya

Topluluk içi dolaşım esnasında ya da öncesinde satılan dolaysız tüketim için olmayan eşyanın KDV ve

özel tüketim vergileri için hukuki dayanak 17 Mayıs 1977 tarihli 77/388/EEC sayılı Konsey Direktifi'nde ve 12 Şubat 1992 tarihli 92/12/EEC sayılı Konsey Direktifi'nin genel hükümlerinde ayrı ayrı belirtilmektedir. Üye ülkeler, 30 Haziran 1999'a kadar 77/388/EEC sayılı direktifin 28k maddesi ile 92/12/EEC sayılı direktifin 28. maddesine aykırı miktar olarak belirli değer ve miktara konu olan bu gibi teslimatları KDV ve özel tüketim vergilerinden muaf tutabilir.

Topluluk İçi Dolaşım

Topluluk içi dolaşım, iki liman ya da havalimanı arasında üçüncü ülkelerde ya da Topluluğun mali bölgesi dışındaki bölgelerde herhangi bir aktarma yapmaksızın gerçekleştirilen dolaşımdır.³ Bu temel kural uluslararası sular ya da uluslararası hava sahası geçilmek zorunda olunması durumunda da geçerlidir.

Bir feribot ya da uçak Topluluğun vergi alanı dışında üçüncü bir ülkede bir aktarma yaptığı takdirde, iniş veya biniş yapan yolcular açısından gidiş ve geliş olarak üçüncü ülke muamelesi yapılır.

³ bkz. 77/388/EEC sayılı Konsey Direktifi'nin 28k maddesi ve 3925 sayılı, 19 Aralık 1991 tarihli Konsey Yönergesi'nin 2. maddesi ile birlikte 92/12/EEC sayılı Konsey Direktifi'nin 28. maddesi

Feribotların bordasında ya da havayolunda tüketim dışı olan eşya, halihazırda Toplulukta katma değer vergisi ve tüketim vergisine konu değilse üçüncü ülke eşyası muamelesi görür.

İthalatta, yolcu değer ve miktar limitleri 28 Mayıs 1969 tarihli, 69/169/EEC sayılı Konsey Direktifi'nin 1. ve 4. maddesinde belirlenen yolcu muafiyetinden istifade edebilir.

Ancak bu durum yolcuların karada satın alma imkanı olmayan yerler için geçerli değildir. Eğer 3. ülkeden gelen yolcular Topluluk bölgesine giriş ya da yeniden giriş yaparlarsa, en başta yolcu beraberliği eşyanın vergisel durumu usulüne uygun olarak kontrole tabi tutulmak zorundadır.

28 Mayıs 1969 Tarihli 69/169/EEC Sayılı Konsey Direktifi'nin 1. ve 4. Maddeleri:

Madde 1)

1. İthalatta üçüncü ülkeler ile Topluluk arasındaki seyahatle ilgili olarak kurumlar vergisi ve tüketim vergilerinden istisna, eğer böyle ithalatlar ticari mahiyet arz etmiyor ve eşyanın toplam değeri kişi başına 25 birimi geçmiyorsa, yolcunun kişisel bagajı için uygulanacaktır.

2. Üye ülkeler bu istisnayı 15 yaşından küçük yolcular için kişi başına 10 birime kadar düşürebilir.

3. Ayrı kalemlerin toplam değeri kişi başına 25 birimi aşarsa ya da miktar 2. paragraftakine sabitlenirse, bu miktarlara kadar olan istisna böyle eşyalar için, eğer ayrı ayrı ithal edildiyse, her kalemin değerinin birbirinden ayıramayacağı anlaşılacak şekilde bu istisna kabul edilir.

Madde 4)

1. İkametgahı Avrupa dışında olan yolculara ulusal vergilere aykırı olmadan uygulanabilir olmak üzere, her üye ülke aşağıdaki listede yer alan eşyalarda kurumlar vergisi ve tüketim vergisinden muafiyet için aşağıda belirtilen miktar limitlerine uyacaktır:

(a) Tütün Ürünleri

200 sigara ya da

100 sigarillo (her biri için maksimum ağırlığı 3 gram olan purolar) ya da

50 puro ya da

250 gram içilebilir tütün

(b) Alkollü İçecekler

Damıtılmış içkiler ve alkol oranı 22° yi aşan içkiler : 1 standart şişe (70 cl'den 1 lt'ye kadar)

ya da

Damıtılmış içkiler ve diğer içkiler ve bir şarap ya da alkol oranı 22° yi aşmayan alkol bazlı iştah açıcı içkiler; köpüklü şaraplar; kuvvetlendirilmiş

rılmış şaraplar : toplamda 2 litreye kadar

ve

köpüksüz şaraplar: toplamda 2 litreye kadar

(c) Parfümler : 50 gram

ve

Eau de toilette : 250 ml

(d) Kahve : 500 gram

ya da kahve özü ve esansı : 200 gram

(e) Çay : 100 gram

ya da çay özü ve esansı : 40 gram

2. 1(a) , (b) ve (d) paragraflarında bahsi geçen eşya için muafiyet 15 yaşın altındaki yolcular için geçerli olmayacaktır.

3. 1. paragrafta saptanan miktar limitleri dahilinde ve 2. paragraftaki kısıtlamalarla 1. paragrafta listelenmiş eşyanın kıymeti 1. ve 2. madde bahsi geçen muafiyetin saptanmasında dikkate alınmayacaktır.

Değerlendirme

Avrupa Birliği'ne üye 15 eski ülkede üçüncü ülkelerden Topluluğun gümrük bölgesine giriş yapan yolcular için gümrük vergisi ve diğer vergilerden muaf eşya satılan "vergisiz mağaza" uygulaması bulunmamaktadır. Yeni 10 üye ülke bakımından bu noktada herhangi bir bilgimiz bulunmamaktadır. Ancak bu ülkelerin bu yasal dayanağa uyumları için bir

geçiş süresi kabul etmiş olmaları da mümkündür.

Gümrük vergileri ve diğer vergilerden muaf eşyalar, Topluluğun gümrük bölgesinde sadece nihai kullanicılara, bu eşyalar vasıtasız olarak eşyanın Topluluğun gümrük bölgesine terk edilmesinden sonra ihraç edilerek, verilebilir. Bunun anlamı, "vergisiz mallar" sadece Topluluğun gümrük ve vergi alanları haricinde yer alan bir varış havaalanında "uçuş kartı" (boarding card) nın beyan edilmesi karşılığında yapılan bir uçuş için verilebileceğidir.

Topluluğun gümrük ve vergi alanlarının dışında bir yöne hareket eden uçakların ve gemilerin bordalarında, gümrük vergisi ve diğer vergilerden muaf eşyanın ilgili hava sahasını terk ettikten sonra yolculara ikram edilme izni vardır. Üçüncü ülkeden gelen ve Toplulukta bir varış noktasına hareket eden uçak ve gemilerin bordalarında bu eşyanın satışı hava sahası (örneğin deniz trafiğinde 12 mil bölgesi) geçildiğinde durdurulur.

2. TÜRK GÜMRÜK MEVZUATI UYGULAMASI

2000/53 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 5. maddesinin verdiği yetkiye istinaden 07.02.2000 tarihli Müsteşarlık Makamı Onayı ile Zati

Eşya Muafiyet Listesi belirlenmiş bulunmaktadır.

Söz konusu listenin TÜKETİM MADDELERİ başlıklı G Bölümünde

“1-Yerli ve yabancı ayırımı yapılmaksızın;

a) 200 adet sigara (1 karton) ile 50 adet yaprak sigara.

Ayrıca

200 gr. kıyılmış tütün ve 200 yaprak sigara kağıdı veya

200 gr. pipo tütünü veya

200 gr. ağız tütünü veya

200 gr. tömbeki veya

50 gr. enfiye

b) Gümrük hattı dışı eşya satış mağazalarından satın alınmış olması halinde (a) bendinde yer alanlara ek olarak 200 adet sigara (1 karton), 100 adet yaprak sigara ve 500 gr. pipo tütünü,

2- 1,5 kg. kahve, 1,5 kg. nescafe.500 gr. çay, 1 kg. çikolata, 1 kg. şekerden mamul yiyecek,

3-100 cl'lik bir (1) şişe ya da 75 veya 70 cl'lik iki (2) şişe alkollü içki,

4- En fazla 120 ml.lik şişeler içinde beş adet kolonya, lavanta, parfüm, esans veya losyon.” yer almaktadır.

2000/53 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Yolcu Beraberi Hediye Eşya konulu 36. maddesinde ise, yolcu başına,

“a) Tütün ürünleri:

- 200 adet sigara,

- 50 adet sigarillo (her biri 3 gr.dan ağır olmayan purolar),

- 10 adet puro,

- 200 gr. kıyılmış tütün (200 yaprak sigara kağıdı ile) ya da 200 gr. pipo tütünü ya da 200 gr. ağız tütünü ya da 200 gr. tömbeki ya da 50 gr. enfiye

b) Alkol ve alkollü içecekler:

- 1 şişe 100 cc'lik ya da 2 şişe 70 cc veya 75 cc'lik

c) En fazla 120 ml.lik şişeler içinde beş adet kolonya, lavanta, parfüm, esans veya losyon

d) 1 kg. kahve, 1 kg. çözülebilir hazır kahve, 500 gr. çay, 1 kg. çikolata, 1 kg. şekerden mamul yiyecek” için muafiyet tanınmaktadır.

Bu durum çerçevesinde sigara ve alkollü içkiler açısından bakarsak Zati Eşya ve Hediye Eşya muafiyeti kapsamında yurda giriş yapan her bir yolcu toplam 3 karton (600 adet) sigara ile 4 şişe 70 veya 75 cl'lik alkollü içkiyi beraberinde muafin ülkeye sokabilmektedir.

SONUÇ

Avrupa Birliği gümrük mevzuatı ve Türk gümrük mevzuatı birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'ye girişte yolculara beraberinde getirebildikleri eşya ile gümrük hattı dışı eşya

satış mağazalarından satın alabilecekleri eşya göz önüne alındığında, Avrupa Birliği ile aramızda oldukça çarpıcı farklar bulunmaktadır. Bu farklar ülkeye giriş yapan yolcular bakımından geçerlidir. Zira ülkeden çıkış yapan yolcular değerlendirildiğinde Avrupa Birliği'nde de ülkemizdekine benzer bir düzenleme görülmektedir. Çalışmamızda giriş yolcularına yapılan satışlar ve bu yolculara tanınan muafiyetler üzerinde duruldu. Bilindiği üzere; KDV ve özel tüketim vergileri yurt içindeki nihai tüketiciden alınmaktadır. Kanımızca, ülke ekonomisine zarara sokabilecek her türlü vergi kaybı telafisi güç zararlara yol açmaktadır. Bu bakımdan Türkiye'ye giriş yapan yolculara tanınacak muafiyetler gözden geçirilerek, bir fayda – maliyet analizi yapılmalıdır.

Mevzuat Listesi

Ahmet Özkan KIZILCIK
Gümrük Uzman Yardımcısı

BAKANLAR KURULU KARARLARI

02.03.2005 tarih ve 25743 sayılı Resmi Gazetede 23.02.2005 tarih ve 2005/8551 sayılı 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 51 inci Maddesine Göre Uygulanmakta Olan Gecikme Zammı Oranı ile İlgili Karar,

13.04.2005 tarih ve 25785 sayılı Resmi Gazetede 10.04.2005 tarih ve 2005/8671 sayılı İhracatçı Birliklerinin Kuruluşu, İşleyişi, İstigal Sahaları, Organları, Üyelerin Hak ve Yükümlülüklerine Dair Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar,

22.04.2005 tarih ve 25794 sayılı Resmi Gazetede 04.04.2005 tarih ve 2005/8706 sayılı İthalat Rejimi Kararına Ek Karar'ın Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar,

05.05.2005 tarih ve 25806 sayılı Resmi Gazetede 18.04.2005 tarih ve 2005/8767 sayılı Kemer Yat Limanının Daimi Yolcu Giriş-Çıkış Deniz Hudut Kapısı Olarak Tespiti Hakkında Karar,

27.05.2005 tarih ve 25827 sayılı Resmi Gazetede 05.05.2005 tarih ve 2005/8821 sayılı İhracatçı Birliklerinin Kuruluşu, İşleyişi, İstigal Sahaları, Organları, Üyelerin Hak ve Yükümlülüklerine Dair Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar,

29.06.2005 tarih ve 25860 sayılı Resmi Gazetede 20.06.2005 tarih ve 2005/9044 sayılı İthalat Rejimi Kararına Ek Karar,

29.06.2005 tarih ve 25860 sayılı Resmi Gazetede 20.06.2005 tarih ve 2005/9052 sayılı Tunus Cumhuriyeti Menşeli Bazı Tarım Ürünleri İthalatında Tarife Kontenjanı Uygulanması Hakkında Karar,

22.07.2005 tarih ve 25883 sayılı Resmi Gazetede 04.07.2005 tarih ve 2005/9133 sayılı İthalat Rejimi Kararına Ek Karar,

¹ Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü.

YÖNETMELİKLER

07.04.2005 tarih ve 25779 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

16.04.2005 tarih ve 25788 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1972 Konteynerlerle İlgili Gümrük Sözleşmesi'nin ve Geçici İthal Sözleşmesi'nin Konteynerlerle İlgili Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Yönetmelik,

15.07.2005 tarih ve 2587 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük Müsteşarlığı Sicil Amirleri Yönetmeliği,

15.07.2005 tarih ve 2587 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük Müsteşarlığı Disiplin Amirleri Yönetmeliği,

23.07.2005 tarih ve 25884 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük Müsteşarlığı Gümrük Uzmanı ve Gümrük Uzman Yardımcıları Sınavı ile Yetişme ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

TEBLİĞLER

Tebliğ	Tebliğ Konusu	Resmi Gazete Tarihi ve Sayısı
TIR Uygulama Tebliğinin de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ	TIR Uygulama Tebliğinin 4 Üncü Maddesinin Ve 7 No.lu Ekinin Değiştirilmesi	03.03.2005 / 25744
Gümrük Genel Tebliği (Geçici İthalat) Seri No: 4	Geçici İthalat Sözleşmesi ve Ekleri Kapsamında Türkiye'ye ATA Karneleri İle Geçici Olarak İthal Edilebilecek Eşyaya ve ATA Karnelerine Gümrük İdarelerince Yapılacak İşlemler	21.03.2005 / 25762
Gümrük Genel Tebliği (Gümrük Antrepo Rejimi) Seri No: 11	17.01.2004 Tarih ve 25349 Sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan 10 Seri No.lu (Gümrük Antrepo Rejimi) Gümrük Genel Tebliği'nin "Başvuru Dilekçesi ve Eklenenecek Belgeler" Başlıklı 2 nci Maddesinin Değiştirilmesi	02.04.2005 / 25774
Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) Seri	27/10/2001 Tarihli ve 24566 Sayılı Resmî Gaze-	15.04.2005 / 25787

No: 36	te'de Yayımlanan 8 Seri Nolu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)'nin 1 inci Maddesinde Yer Alan "Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın (Petrol İşleri Genel Müdürlüğü)" İbaresinin " Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun" Olarak Değiştirilmesi	
Gümrük Genel Tebliği (Tarife-Sınıflandırma Kararları) Seri No: 5	Bazı Eşyaların Türk Gümrük Tarife Cetvelinde Sınıflandırılmasına İlişkin Gümrük Müsteşarlığı'nın Sınıflandırma Kararlarının Duyurulması	21.04.2005 / 25793
Gümrük Genel Tebliği (Tarife - Sınıflandırma Kararları) Seri No: 6	21.04.2005 Tarih Ve 25793 Sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan Gümrük Genel Tebliği (Tarife-Sınıflandırma Kararları) (Seri No: 5)'İN 4 üncü Maddesinin Değiştirilmesi	30.04.2005 / 25801
Gümrük Genel Tebliği (Gümrük Antrepo Rejimi) Seri No: 12	Gümrük Vergileri Alınmamış Ve Dış Ticaret Politikasına Tabi Tutulmamış Eşyanın Konulduğu Genel Antrepolar İle, Her Nevi Petrol Ürünü Depolanan Genel ve Özel Antrepoların Etkin Şekilde Denetlenmesini Sağlamak İçin Bazı Düzenlemeler Yapılması	26.05.2005 / 25826
Gümrük Genel Tebliği. (Tarife-Sınıflandırma Kararları) Seri No: 7	21/4/2005 Tarih ve 25793 Sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan Gümrük Genel Tebliği (Tarife-Sınıflandırma Kararları) (Seri No: 5)'Nin 30/4/2005 Tarih Ve 25801 Sayılı	31.05.2005 / 25831

	Resmî Gazete’de Yayımlanan Gümrük Genel Tebliği (Tarife-Sınıflandırma Kararları) (Seri No: 6) İle Değiştirilen 4 üncü Maddesinin Değiştirilmesi	
Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) Seri No: 37	Ham Petrol ve Akaryakıt İthalatının Yapılacağı Yetkili Gümrük İdarelerinin Belirlenmesi	16.06.2005 / 25847
Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri). Seri No: 38	Sıvılaştırılmış Petrol Gazlarının (LPG) Serbest Dolaşıma Giriş İşlemlerinin Yapılabileceği Yerlerin Belirlenmesi	25.06.2005 / 25856
Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri). Seri No: 39	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Uygunluk Yazısı Alınması Şartı Aranan Solvent ve Bazı Petrol Ürünleri İle 2707 Tarife Pozisyonu Ve 2713.90 Tarife Alt Pozisyonunda Yer Alan Eşyanın Serbest Dolaşıma Giriş İşlemlerinin Yapılabileceği Gümrük İdarelerinin Belirlenmesi	01.07.2005 / 25862
Gümrük Genel Tebliği (Tarife-Sınıflandırma Kararları) Seri No: 8	Türk Gümrük Tarife Cetvelinin Yeknesak Olarak Uygulanmasının Temini İçin Bazı Eşyaların Türk Gümrük Tarife Cetvelinde Sınıflandırılmasına İlişkin Gümrük Müsteşarlığı’nın Sınıflandırma Kararlarının Duyurulması	27.07.2005 / 25888
Gümrük Genel Tebliği Seri No: 2 de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. Seri No: 11	Gümrük Genel Tebliği Seri No: 2 de Değişiklik Yapılması	27.07.2005 / 25888
Gümrük Genel Tebliğin de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. Güm-	28/10/2003 Tarihli ve 25273 Sayılı Resmî Gazete’de Yayımlanan 27 Seri	16.08.2005 / 25908

rük İşlemleri Seri No: 40	Numaralı Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) İle Değişik 12/1/2001 Tarihli ve 24285 Sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan 5 Seri Numaralı Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)'nin 1 İnci Maddesinin (E) Bendinin Değiştirilmesi	
Gümrük Genel Tebliği (Yurt Dışına Çıkış Tahdidi) Seri No: 1	Vadesinde Ödenmeyen Kesinleşmiş Gümrük Vergileri Tahsilinin Güvence Altına Alınması ve Tahsilatının Hızlandırılmasına Yönelik Olarak Yükümlülerin Yurt Dışına Çıkışlarının Engellenmesinin Usul Ve Esaslarının Belirlenmesi	28.08.2005 / 25920

GENELGELER

Sayısı	Konusu	Tarihi
2005/2	2005/1 Sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği	07.02.2005
2005/3	GHDESM	07.02.2005
2005/4	Gümrük Müşavir ve Müşavir Yrd. Sınavları	08.02.2005
2005/5	Hava Taşıtlarına İkram Teslimi (Kumanya)	18.02.2005
2005/6	Vefat Eden Meslek Mensubu	22.03.2005
2005/7	Nakliye Sigorta Giderleri (Gümrük Kıymeti)	31.03.2005
2005/8	Yaprak Sigara, Puro ve Sigarillo	11.04.2005
2005/9	Geçici Depolama Yerlerinde Tadilat	13.04.2005
2005/10	Gümrük Ayrıcalıklarına İlişkin Yönergenin 23. Maddesinde Değişiklik Yapılması	19.04.2005
2005/11	Ev Eşyasından Bandrol Ücreti Tahsilatı	26.05.2005
2005/12	Gümrük Kanunu'nun 56/1 inci Maddesinin	20.06.2005

	de Değişiklik Yapılması	
2005/13	İkinci Muayene	07.07.2005
2005/14	2005/12 Sayılı Genelgenin 5 inci Maddesi	15.08.2005
2005/15	DİR'e İlişkin İşlemlerin Bilgisayar Veri İşleme Tekniği Yoluyla Yapılması	01.09.2005

TASARRUFLU YAZILAR

Tasarruflu Yazının Konusu	Tasarruflu Yazının İçeriği	Tasarruflu Yazı Tarih / Sayısı
Gümrük İşleri	Teminat Mektupları	05.01.2005/307
Gümrük İşleri	Damga Vergisi	01.03.2005/5120
Gümrük İşleri	Özet Beyan Eksikliklerinde Uygulanacak Ceza	17.03.2005/6620
Gümrük İşleri	İthal ve İhraç Edilecek Gıda Maddelerinin Kontrolü İçin Tespit Edilen Gümrük Müdürlükleri	31.03.2005/7976
Gümrük İşleri	Damga Vergisi	31.03.2005/7983
Gümrük İşleri	Gümrük Giriş Kartı	02.05.2005/10905
Gümrük İşleri	Damga Vergisi	26.05.2005/13078
Gümrük İşleri	Damga Vergisi	11.07.2005/17723
Gümrük İşleri	Solvent ve Bazı Petrol Ürünleri İle 27.07. Tarife Pozisyonu ve 2713.90 Tarife Alt Pozisyonunda Yer Alan Eşyanın Serbest Dolaşıma Girişi	25.07.2005/19043
Tarife	Laboratuar Tahlili	14.03.2005/6260
Kıymet	Kıymetli Taş Teslimlerine İlişkin İstisna	01.03.2005/5137
Kıymet	0801.32.00.00.00 GTİP'li Kaju Cevizi	11.01.2005/719
Kıymet	Transit Yakıtlar -ÖTV	31.01.2005/2139
Kıymet	Yurt Dışına Gönderilecek Bilgi Talep Formları	20.12.2004/34588
Kıymet	ÇHC Gümrük İthalat Ve İhracat Verilerine Ulaşım	15.12.2004/34132
Kıymet	Gümrük Kontrolörleri Tarafından Düzenlenen Teklif Raporu	01.02.2005/2331
GHDESM	Rakı Satışı	11.04.2005/8916

GHDESM	Sigara Son Kullanma Tarihi	21.04.2005/9980
GHDESM	Sigara Son Kullanma Tarihi	31.05.2005/13482
GHDESM	GHDESM Çalışanlarına Sigorta Yapılması	07.02.2005/2910
GHDESM	Eşya Yollama Kağıdı	02.03.2005/5156
GHDESM	Yaprak Sigara, Puro ve Sigarillo	12.04.2005/8984
İthalat	İthal Lisansı	18.02.2005/4272
İthalat	CE İşareti	22.02.2005/4397
İthalat	Patlayıcı Maddeler	10.03.2005/6049
İthalat	Merkez Bankası Genelgeleri	03.03.2005/5288
İthalat	Belge İptali	10.03.2005/6015
İthalat	Diagnostik Kit İthalatı	07.03.2005/5618
İthalat	Bazı Tekstil Ve Konfeksiyon Ürünlerinin İthalatı	09.03.2005/5903
İthalat	Basit Rapor	14.03.2005/6336
İthalat	İthal-Satış Yetki Belgesinin Askıya Alınması	06.04.2005/8448
İthalat	Hayvan Hastalığı	12.04.2005/9084
İthalat	Jelatin	18.04.2005/9611
İthalat	Lisans Verilmesi	21.04.2005/9971
İthalat	Hayvan Hastalığı	29.04.2005/10746
İthalat	Madeni Yağ İthalatı	12.05.2005/11871
İthalat	Teknik Amonyum Nitrat İthalatı	20.05.2005/12445
İthalat	Kollegen Bağırsaklar	20.05.2005/12589
İthalat	Adres Değişikliği	27.05.2005/13182
İthalat	Gözetim ve Korunma Önlemlerine Tabi Eşya İthalatı	07.06.2005/14152
İthalat	Belge İptali	16.06.2005/15221
İthalat	Kozmetik Tebliği	13.06.2005/14804
İthalat	Akaryakıt İthalatı	28.06.2005/16532
İthalat	2005/25 Sayılı DTS Tebliği	01.07.2005/16879
İthalat	Nihai Kullanım	05.07.2005/17219
İthalat	ABD'de BSE Hastalığı	25.07.2005/18915
İthalat	2005/24 Sayılı DTS Tebliği	26.07.2005/19163
İthalat	Nalburiye Sektörü	26.07.2005/19099
İthalat	2005/30 Sayılı DTS Tebliği	28.07.2005/19415
İthalat	Araçların İmal, Tadil ve Montajı Münferit Araç Uygunluk Belgesi	28.07.2005/19419

Transit	Transit Rejiminde Teminat	13.05.2005/12028
Antrepo	Götürü Teminat Sistemleri	21.02.2005/4373
Antrepo	Akaryakıt Antrepolarının Açılışın- da EPDK'nın İzninin Aranması	02.03.2005/5257
Antrepo	Bir Bütün Teşkil Eden Eşyanın Devir ve İthal Talepleri	06.04.2005/8401
Antrepo	Antrepo Açma ve İşletme İzni ve Harcı	30.05.2005/13362
Geçici İthalat	Geçici İthalat Sözleşmesi	09.03.2005/5838
Geçici İthalat	Yeni Ata Karnesi Tebliği	25.03.2005/7316
Geçici İthalat	Yeni Ata Karnesi Tebliği	05.04.2005/8388
Geçici İthalat	Geçici İthalat Sözleşmesi	30.05.2005/13453
Geçici İthalat	Geçici İthalat	30.05.2005/13332
Geçici İthalat	Bilge-Geçici İthalat Rejimi	27.06.2005/16397
Geçici İthalat	Tam Muafiyet Suretiyle Geçici İt- halat	07.07.2005/17428
Geçici İthalat	Ata Karnesi Sistemine Dahil Olan Ülkeler	08.07.2005/17574
Tasfiye	Sahipsiz Olarak Gümrük Sahasına Bırakılan Eşya	07.04.2005/8615
Tasfiye	Tasfiye Bölge Müdürlükleri ve Şu- be Müdürlükleri Sorumluluk Alan- ları	03.01.2005/82
Basitleştirilmiş Usul ve Sonra- dan Kontrol	Gümrük ve Muhafaza Başmüdür- lüklerinde Firmaların Vergi Borcu- na İlişkin Veri Bankası Hazırlan- ması	28.01.2004 / 2395
Dahilde İşleme	DIİB İle Akaryakıt Harici Ürün İt- hali	28.06.2005/149
Dahilde İşleme	DIİB Kapsamı Akaryakıt İthalı	05.07.2005/157
Dahilde İşleme	2005/1 Sayılı Tebliğ	25.07.2005/70
Dahilde İşleme	2005/1 Sayılı Tebliğ	29.04.2005/97
Dahilde İşleme	Dahilde İşleme İznine Konu Tekstil Ürünlerine İlişkin İşlemler	30.06.2005/153
Dahilde İşleme	Dahilde İşleme İznine Konu Tekstil Ürünlerine İlişkin İşlemler	10.06.2005/128
Dahilde İşleme	Belge Kapsamında Yurt İçi Alım ve İhracata Konu İhracat Teyit İş- lemleri	06.05.2005/11356

Dahilde İşleme	Geri Ödeme Sistemi İçin Bilge Sisteminde Uygulanacak Muafiyet Kodları	09.08.2005/20653
Dahilde İşleme	AKÇT Kapsamı Ürün İçin TEV Tahsilatı	12.08.2005/20358
Hariçte İşleme	INF 2 Belgeleri	17.05.2005/12307
Hariçte İşleme	Lisanslı Cihazlar İçin Gümrük Giriş- Çıkış İzni	18.02.2005/4246
Menşe	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi	02.03.2005/5163
Menşe	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi	30.05.2005/13459
Menşe	Gümrük Kanununun 56/1 inci Maddesi	06.07.2005/17247
Menşe	Gümrük Kanunu	07.07.2005/17527
Menşe	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi	04.01.2005/110
Menşe	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi	26.04.2005/10264
Laboratuvarlar	Tahlile Tabi Eşya	25.07.2005/18917
Laboratuvarlar	Dökme Gelen Eşyanın Tahlile Tabi Tutulması	08.04.2005/8761
Laboratuvarlar	Laboratuvar Tahlil Formu	11.07.2005/17686
Laboratuvarlar	Eşyanın Tahlili	12.07.2005/17785
Laboratuvarlar	Tahlil Sonucunun Tebliği	27.07.2005/19254
Gümrük Müşavirleri	Merkez Disiplin Kurulu Kararları	19.01.2005/1534
Gümrük Müşavirleri	2004/23 Sayılı Genelge	17.02.2005/4112
Gümrük Müşavirleri	Gümrük Müşavir ve Müşavir Yardımcılığı Sınavı	01.03.2005/5127
Gümrük Müşavirleri	Yabancı Uyruklu Şahıslarda Vergi Kimlik Numarası Aranmayacak Haller	07.03.2005/5635
Gümrük Müşavirleri	Gümrük Yönetmeliği Geçici Maddesi Tüzel Kişilik Ortaklıklara Süre Sonu	22.03.2005/6980
Gümrük Müşavirleri	Gümrük Müşavir Ve Müşavir Yardımcılığı Sınavı	22.03.2005/6998
Gümrük Müşavirleri	Gümrük Müşavirliği Sınavına İlişkin Açıklama	31.03.2005/7986

Bir de onu
gönderebilsek!

Uluslararası Kuryeniz

a **TPG** company

444 0 868 [http:// www.tnt.com](http://www.tnt.com)